TAAD Yıl 17 . Sayı 68 . Ekim 2026
ISSN 1309-6826 - E-ISSN 3150-0919
Araştırma Makalesi/Research Article DOI: 10.54049/taad.2013092

BİYOLOJİK OLARAK "EBEVEYN" HUKUKEN "ÜÇÜNCÜ KİŞİ": EVLAT EDİNME SONRASI GENETİK ANA BABANIN ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURMA HAKKI

Biologically a "Parent," Legally a "Third Party": The Biological Parents' Right of Contact with the Child Following Adoption

Derya ATEŞ*

Öz

Evlat edinilen çocuğun genetik ana ve babasıyla kişisel ilişki kurup kuramayacağı, Türk aile hukukunda açık bir yasal düzenlemeye konu olmamakla birlikte hem doktrinde hem de yargı kararlarında giderek önem kazanan tartışmalı meselelerden biri halini almıştır. Bu tartışmanın temelinde, Türk Medeni Kanunu'nun benimsediği evlat edinme sisteminin kendine özgü yapısı bulunur. Zira İsviçre hukukunda kabul edilen tam evlat edinme sisteminin aksine, Türk Medeni Kanunu evlat edinme ile genetik ana ve baba ile çocuk arasındaki soybağını sona erdirmemekte; evlatlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasındaki hukuki bağın devamını öngörmektedir. Bu nedenle evlat edinme sonrasında genetik ebeveyn ile çocuk arasındaki kişisel ilişkinin hukuki akıbeti belirsizliğini korur. Bu çalışma, öncelikle evlat edinme sonrasında genetik ana ve babanın çocukla kişisel ilişki kurma hakkının devam edip etmediğini; bu hakkın kabulü halinde ise hukuki dayanağını, kapsamını ve kurulma şartlarını Türk ve İsviçre hukukları ile yargı kararları çerçevesinde incelemektedir. Çalışmada, mevcut Türk evlat edinme sisteminin bu konuda önemli sistematik sorunlar doğurduğu ortaya konulmakta ve çocuğun üstün yararını esas alan daha tutarlı bir yasal modele duyulan ihtiyaç değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Evlat edinme, çocuk, genetik anne ve baba, kişisel ilişki, çocuğun üstün yararı

Abstract

Whether an adopted child may have contact with his or her biological parents has become one of the controversial issues that has gained increasing importance in both legal scholarship and judicial decisions, although it is not expressly regulated by Turkish family law. At the heart of this debate lies the distinctive structure of the adoption system adopted by the Turkish Civil Code. Unlike the full adoption system recognised under Swiss law, the Turkish Civil Code does not terminate the legal parent-child relationship between the biological parents and the child upon adoption; rather, it provides for the continuation of the legal link between the family register from which the adoptee originates and the family register of the adoptive parent(s). For this reason, the legal status of contact between the biological parent(s) and the child after adoption remains uncertain. This study first examines whether the biological parents' right of contact with the

- *Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.*
- *Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 21.7.2026*
- *Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 23.10.2026*

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi/Hukuk Fakültesi, Özel Hukuk Bölümü, Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı, Ankara/Türkiye, e-posta: deryaates@hacettepe.edu.tr, https://orcid.org/0000-0001-7895-9906.

child continues after adoption. If such a right is recognised, it further examines its legal basis, scope, and the conditions for its establishment within the framework of Turkish and Swiss law and judicial decisions. The study demonstrates that the current Turkish adoption system gives rise to significant systematic problems in this respect and evaluates the need for a more coherent legislative model based on the best interests of the child.

Keywords: Adoption, child, biological parents, the right of contact with the child, best interests of the child

GİRİŞ

Sosyolojik olarak toplumsal bir varlık olan gerçek kişiler bakımından; kişiliğin başlangıç anındaki ilk hukuki ilişki genetik anne ve babası ile arasındaki *soybağıdır*[1]. Doğumla kendiliğinden meydana gelen doğal soybağı biyolojik olarak kan bağı ile doğrudan doğruya oluşurken[2] ana ve baba yönünden farklı esaslara tabidir. Buna göre anne yönünden doğumla baba yönünden ise anne ile evlilik, tanıma veya babalık davası sonucunda kurulabilir. (TMK m. 282)

Soybağının doğal ve biyolojik esaslara dayanması mutlak bir kural olmayıp hukuki bağ ile de soybağı yaratılabilmektedir. Bu itibarla evlatlık ile evlat edinen arasında mahkeme kararı ile meydana gelen soybağı yapay soybağı olarak adlandırılır ve Medeni Kanunumuz evlat edinmeyi düzenlerken küçüklerin evlat edinilmesi ile ergin veya kısıtlıların evlat edinilmesini farklı esaslara tabi tutar[3]. (TMK m. 305-302) Bu farklılığın temelinde ise hiç şüphesiz küçüklerin bakım ve yardıma, erginlere kıyasla daha çok muhtaç durumda bulunması yatar[4].

Kanun koyucu evlat edinme ile *"ana ve babaya ait olan haklar ile yükümlülüklerin evlat edinene geçeceğini"* açıkça ifade etmektedir. (TMK m. 314/I) Ancak evlat edinme halinde, ana ve babaya ait *velayet hakkının evlat edinene devri söz konusu değildir*. Zira velayet hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliği devredilmesine engel teşkil eder. Bu sebeple evlat edinme ilişkisinin kurulmasıyla ana babanın velayet hakkı sona ermekte ve evlat edinenin velayet hakkı doğmaktadır[5].

Soybağının kurulma şekli ne olursa olsun, çocuğun doğduğu andan itibaren ana babasıyla olan ilişkisi hem temel hem de duygusal ihtiyaçları açısından hayati

---

1 Geniş anlamda üst soyla olan bağı ifade eden soybağı, TMK uyarınca dar anlamda yalnızca çocuk ile ana-baba arasındaki bağı kapsar. Hüseyin Hatemi, *Aile Hukuku* (7. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2019) 139; Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Aile Hukuku* (25. Baskı, Beta Yayınları 2024) 321; Mustafa Dural, M. Tufan Öğüz ve M. Alper Gümüş, *Aile Hukuku* (20. Baskı, Filiz Kitabevi 2025) 294; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Aile Hukuku* (7. Baskı, Turhan Kitabevi 2024) 407; Cem Baygın, *Soybağı Hukuku* (On İki Levha Yayıncılık 2010) 3; Emine Akyüz, *Çocuk Hukuku* (8. Baskı, Pegem Yayıncılık 2021) 133-134; Sevgi Usta, *Velayet Hukuku* (On İki Levha Yayıncılık 2016) 171; Kemal Akar, *Soybağı Tespiti* (Seçkin Yayınları 2015) 17.

2 Akıntürk ve Ateş (n 1) 326. Ayrıca bkz. S. Sulhi Tekinay, *Türk Aile Hukuku* (7. Baskı, Filiz Kitabevi 1990) 392. (Kemal Oğuzman ve Mustafa Dural, Aile Hukuku (2. Baskı, Filiz Kitabevi 1988) 195; Bülent Köprülü ve Selim Kaneti, Aile Hukuku (Özdem Kardeşler Matbaası 1985-1986) 204.

3 Akıntürk ve Ateş (n 1) 326.

4 Rona Serozan, *Çocuk Hukuku* (2. Baskı, Vedat Kitapçılık 2005) 223.

5 Dural, Öğüz ve Gümüş (n 1) 372-373.

önem taşır. Hukuk düzeninin soybağına özel sonuçlar bağlaması ve fiili ilişki kesintiye uğrasa dahi bağı koruma çabası da bundandır. Zira ana, baba ve çocuk arasındaki bu bağ, yalnızca hukuki bir statü olmayıp duygusal ve psikolojik boyutları ile bütüncül bir yapıdır ve *velayet hakkından bağımsız, özgün anlam taşır.*

Yanıtlanması gereken temel soru, evlat edinme ile kurulan yeni soybağı ve velayet ilişkisinin, çocuğun genetik ana ve babasıyla kişisel ilişki kurma imkanını bütünüyle ortadan kaldırıp kaldırmadığıdır. Gerçekten de evlat edinme kurumu, bir taraftan çocuğa güvenli ve sürekli bir aile ortamı sağlamayı hedeflerken, diğer taraftan velayete ilişkin hak ve yükümlülükleri biyolojik ebeveyn olarak evlat edinene devreder. Genetik ebeveyn ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin hukuki akıbeti ve buna bağlı kişisel ilişkinin devam edip etmeyeceği sorusunun yanıtı ise doğrudan ilgili hukuk düzeninin benimsediği evlat edinme sistemi ile temelini oluşturan kanun koyucu iradesine bağlıdır. Evlat edinen ebeveynlerin çocuk üzerindeki mutlak velayet hakkı karşısında genetik ebeveynin kişisel ilişki talebinin değerlendirilebilmesi; ilgili evlat edinme sisteminin saptanmasının ardından, taraflar arasındaki ilişkinin hukuki niteliğinin doğru tespiti ile mümkündür.

Bu çerçevede aşağıda çocukla kişisel ilişki kurma hakkı; bu hakka hakim olan temel kavramlar, hakkın kapsamı, amacı ve hukuki niteliği teorik bir zemine oturtulduktan sonra kişisel ilişki kurma hakkına sahip ana-baba, üçüncü kişiler ve bizzat hak öznesi olan çocuk incelendikten sonra evlat edinme sistemleri ışığında genetik anne ve babanın çocukla kişisel ilişki kurma hakkı değerlendirilecektir. Bu kapsamda, Türk ve İsviçre hukuklarındaki uygulama ile yargı içtihatları karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele alınacaktır.

Çalışmanın sınırlandırılmasına dair şu teorik hususu da ayrıca belirtmek gerekir: Türk Medeni Kanunu sistematiğinde olduğu gibi, karşılaştırmalı hukukta da çocuk kavramı soybağı ilişkisi bağlamında salt küçükleri değil, ergin bireyleri de kapsayabilen geniş bir anlama sahiptir. Ancak kural olarak, erginliğe ulaşarak tam fiil ehliyetini kazanan ve yasal temsilcinin otoritesinden çıkan her birey gerek üçüncü kişiler gerekse soybağı ilişkisi içinde bulunduklarıyla kişisel ilişki kurup kurmamaya özgür iradesiyle karar verebilir. Bu sebeple çalışmanın inceleme alanı kişisel ilişki kurumunun temel dinamiklerine uygun olarak sadece ergin olmayan çocuklar yani küçükler ile sınırlandırılmıştır.

I. ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURMA HAKKI

A. ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURMA HAKKINA HAKİM TEMEL KAVRAM VE İLKELER

Sözlük anlamıyla gelişmekte olan insan yavrusunu ifade eden *"çocuk"* kavramının tek ve mutlak bir tanımı bulunmamakta[6]; kavram çeşitli disiplinlerde ve

[6] Ali Naim İnan, *Çocuk Hukuku* (Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları 1968) 10; Oğuz Polat, *Çocuk Hakları* (Analiz Yayınları 1997) 7; Mediha Akarslan, *Ana Hatlarıyla Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Mevzuatı* (Alfa Yayıncılık 1998) 6; Ayrıca bkz. Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 'çocuk' www.sozluk.gov.tr Erişim Tarihi 04.08.2026.

günlük dilde farklı anlamlar barındırmaktadır. Buna karşılık hukuk düzeninde çocuk kavramı, kural olarak yaş ölçütü esas alınarak ve kişinin hangi yaşa kadar yardıma ve korunmaya ihtiyaç duyduğu dikkate alınarak tanımlanır [7].

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 6/1-b maddesi, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 3/1a maddesi ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 1. maddesi uyarınca *"henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi"* çocuk olarak kabul edilirken medeni hukukta kavram çift anlamlı kullanım alanına sahiptir. Her ne kadar TMK'da kavrama ilişkin genel bir tanıma yer verilmemiş olsa da bir yandan yaş ölçütüne bağlı olarak *henüz ergin olmayan kişi (küçük)* anlamında diğer yandansa yaşa bağlı olmaksızın anne, baba ve çocuk arasındaki *soybağını* belirtmek amacıyla kullanılır[8]. Nitekim TMK sistematiğinde, on sekiz yaşının tamamlanmasıyla erginlik kazanılsa ve küçüklük sona erse de (m. 11), bireyler tüm yaşamları boyunca anne ve babalarının çocuğu olma statüsünü korumaya devam eder. Bu nedenle kanun, soybağına dayanan hısımlık ilişkilerini düzenlerken yaş unsurundan bağımsız geniş anlamıyla çocuk kavramını kullanmakta; velayet ve koruma hükümleri bakımından ise kural olarak küçük veya ergin olmayan çocuk'(m. 335) ifadelerine yer vermektedir. Türk hukukundaki bu kavramsal ayırım İsviçre Medeni Kanun'u (CC) sistematiğinde de birebir karşılık bulmaktadır. Nitekim çocuk (*l'enfant*) kavramı, yaş unsurundan bağımsız olarak soybağı ilişkisini; küçük veya ergin olmayan çocuk ise (*l'enfant mineur*), on sekiz yaşını doldurmamış ve velayet altında bulunan kişiyi ifade eder[9].

Çocukların, çeşitli hukuki veya fiili sebeplerle ayrı kaldıkları ana ve babaları ya da aralarında güçlü bir duygusal bağ bulunan üçüncü kişilerle kuracakları kişisel ilişkide esas alınan temel ilke *"çocuğun yararıdır"*. Aslında çocuk hukukunun her alanına hakim olan bu ilke, çocuğu ilgilendiren bütün hukuki, idari ve fiili faaliyetlerde hareket noktası olup adeta gidilmesi gereken hukuki yönü belirleyici en temel ve nihai düşüncedir. Çocuk hukukundaki merkezi konumuna rağmen gerek ulusal gerekse uluslararası pozitif hukuk metinlerinde temel ilke olarak kabul edilen kavramın yeknesak bir terminolojiyle ifade edilmediği görülür.

---

7 Akyüz (n 1) 67; Usta (n 1) 22.

8 Rona Serozan, Medeni Hukuk, Genel Bölüm Kişiler Hukuku (8. Baskı, Vedat Kitapçılık 2018) 422 vd.; Akıntürk ve Ateş (n 1) 112. Buna göre, her küçük, çocuk olmakla birlikte, her çocuk, küçük olmayabilir. Diğer bir deyişle, Medeni Kanunumuza göre, erginliğin kazanılması kişi bakımından artık çocuk sayılmayacağı anlamına gelmemektedir. Hüseyin Hatemi ve Rona Serozan, *Aile Hukuku* (Filiz Kitabevi 1993) 273.

9 Örneğin CC m. 273'ün kişisel ilişkiyi ergin olmayan çocukla sınırlandırması ve erginlerin evlat edinilmesini ayrı şartlara bağlaması, bireyin erginlik sonrasında da soybağı bakımından 'çocuk' sıfatını koruduğunu gösterir. Christiana Fountoulakis, Lucile Macheret ve Nicolas Paquier, 'Résumé des jurisprudences fédérales en droit de la famille / V.–VIII' içinde Christiana Fountoulakis ve Alexandra Jungo (eds), *Symposium en droit de la famille – Famille et argent* (Schulthess Éditions Romandes 2022) 283, 283.

Nitekim Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de (BMÇHS) *"çocuğun yararı"* (m. .3/f.1), "*yüksek yararı"* (m.9/f.1, m.18/f.1), *"kendi yararı*" (m.20/f.1) ve *"esenliği"* (m.3/f.2, m.9/f.4, m.17/f.1/e) kavramlarına yer verilmekte; Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (ÇHKİAS m. 1, m. 6, m.10) ile Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi›nde (ÇKİKAS m. 4, m. 5, m. 6, m. 7, m. 8) istikrarlı biçimde "*çocuğun yüksek yararı/çıkarı"* ifadesi kullanılmaktadır. Benzer bir terminolojik çeşitlilik Türk hukukunda da bulunur. Anayasanın 41. maddesinde *"çocuğun yüksek yararı",* Türk Medeni Kanunu'nun çeşitli hükümlerinde *"küçüğün yararı"* (m. 305) ile *"çocuğun menfaati"* (m. 346) ve Çocuk Koruma Kanunu'nda (ÇKK m. 4) *"çocuğun yararı ve esenliği"* ifadeleri kullanılır. Öğretide de bu ilkeyi karşılamak üzere farklı terimler kullanılmakla birlikte[10]; Yargıtay içtihatlarında istikrarlı bir biçimde *"çocuğun üstün yararı"* kavramının benimsendiği görülür[11].

Benzer kavramsal çeşitliliğe İsviçre doktrininde ve yargı kararlarında da rastlanır. Öyle ki öğretide zaman zaman *çocuğun yararı* (*bien de l'enfant*) ile *çocuğun menfaati* (*l'intérêt supérieur de l'enfant*) terimlerinin birbirinden farklı olup olmadığı tartışma konusu yapılmış ve kimi yazarlarca çocuğun yararı kavramının çok daha idealize edilmiş, geniş bir anlama sahip olduğu ileri sürülmüştür[12]. Nitekim İsviçre Federal Mahkemesi içtihatları ve İsviçre Federal Konseyi'nin yaklaşımı da bu görüşü destekler nitelikte olup; uygulamada çocuğun yararı ile çocuğun menfaati terimleri maddi anlamda birbirine eşdeğer kabul edilmektedir [13].

---

10 *"Çocuğun güvenliği"* için İnan (n 6) 104; Akyüz (n 1) 84 vd.; Emine Akyüz, 'Velayet ve Çocuğun Korunması' içinde Mehmet Ünal, Veysel Başpınar, Hasan Seçkin Ozanoğlu ve Süleyman Yılmaz (eds), Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan (Seçkin Yayıncılık 2009) 111, 116; *"Çocuğun yüksek yararı"* için: Akyüz (n 1) 49; Hayrünnisa Özdemir ve Ahmet Cemal Ruhi, *Çocuk Hukuku* (1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2016) 16; Hilal Karaca, *Velayetin Kapsamı ve Hükümleri* (Seçkin Yayıncılık 2015) 82 vd.; *"Çocuğun yararı/menfaati"* için: Serozan (n 4) 65 vd.; Selma Baktır Çetiner, *Velayet Hukuku* (Yetkin Yayıncılık 2000) 32 vd.; Bilge Öztan, *Aile Hukuku* (6. Baskı, Turhan Kitabevi 2015) 1137-1138; E. Gülçin Elçin-Grassinger, 'Çocuğun Menfaati Gereği Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar' içinde Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, Cilt-I (On İki Levha Yayıncılık 2010) 51 vd.

11 Yargıtay 2. HD., E. 2024/7941 K. 2025/4846 T. 12.5.2025; Yargıtay 2. HD., E. 2022/8284 K. 2024/539 T. 6.2.2024 (www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi 12.07.2026).

12 Philippe Meier ve Martin Stettler, *Droit de la filiation* (6. Baskı, Schulthess 2019) 669; Michelle Cottier, 'Impulsions des instruments de protection des droits humains de l'ONU en matière d'égalité et de protection contre les discriminations pour le droit de la famille suisse' (2021) 140(II) *Revue de droit suisse* 119, 178. ; Audrey Leuba, Philippe Meier ve Marie-Laure Papaux van Delden, Droit du divorce: causes, effets, procédure (Stämpfli 2021) N 1378.; Marie-Laure Papaux van Delden, 'Autorité parentale conjointe : une réforme critiquée' (2014) 32(5) *Plaidoyer* 32, 32.

13 Karin Jordan, *Analyse critique de réformes choisies en droit de la famille du point de vue de l'égalité et de l'interdiction de la discrimination : autorité parentale et entretien de l'enfant* (Schulthess Verlag 2025) 517. Yazar, çocuğun yararı teriminin, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Almanca metnindeki *Wohl des Kindes* ifadesine daha uygun olduğunu belirtse de öğretide her iki terimin aynı hukuki amaca hizmet ettiği ve katı bir terminolojik ayrım yapılmaması gerektiği savunulur.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin (BMÇHS) çocuğun yararı kavramını kesin ve soyut bir tanıma bağlamamış olması tesadüfi değildir. Bunun temel nedeni, kavramın hem farklı hukuk düzenlerinde ortak bir içerikle tanımlanmasının güç olması hem de her somut olayın kendine özgü koşullarına göre şekillenen esnek ve dinamik bir yapıya sahip bulunmasıdır[14]. Nitekim öğretide *Zermatten* bu ilkeyi salt dar bir hukuki terim olmaktan öteye taşıyarak; çocuğun maddi, fiziksel, eğitsel ve duygusal tüm temel ihtiyaçlarının tatmin edilmesini kapsayan ve *ulaşılması gereken bir ideal* olarak tanımlar[15]. İşte bu çok boyutlu ve idealize edilmiş yapısı gereği çocuğun üstün yararı; hakimin, ebeveynlerin sübjektif talep ve menfaatlerini bütünüyle ikinci planda tutarak, her somut uyuşmazlığın kendine özgü koşulları çerçevesinde içini doldurmak ve yorumlamakla mükellef olduğu normatif bir atıf hükmü niteliği taşır[16].

Çocuğun yaşına, olgunluğuna ve çevresine göre şekillenen göreceli bir kavram olan çocuğun üstün yararı, kanun koyucular ve uluslararası metinler tarafından her somut olaya uyarlanabilmesi amacıyla bilinçli olarak esnek bırakılmıştır. Çocuk hukukunun bu en üstün ilkesi karşısında ebeveynlerin subjektif menfaatleri tereddütsüz ikinci planda kalırken[17]; kavram yalnızca fiziksel ve zihinsel gelişimi değil, çocuğun söz sahibi olduğu istikrarlı bir psiko-sosyal çevreyi ve duygusal bağı da kapsar[18]. Kavramın sınırlarının kesin çizilmemiş olması, hakime *kural içi boşluk* yaratarak uyuşmazlığı bireyselleştirme, menfaat çatışmalarında adil bir denge kurma ve ebeveyn yetkilerine sınır çizme imkanı tanır; hakime tanınan bu geniş yetkinin en temel sınırı ise şüphesiz *dürüstlük kurallarıdır* (TMK m. 2).

Çalışmamızın da hareket noktasını oluşturan çocuğun yararı ilkesi, TMK m. 323 vd. uyarınca çocukla kişisel ilişki kurulup kurulmayacağı ve kurulacaksa kapsamını belirlemede esas alınan temel ölçüttür. Üçüncü kişilerle kişisel ilişkiyi düzenleyen TMK m. 325›in aksine, ana ve baba yönünden bu kavrama lafzen yer verilmemiş olsa da kişisel ilişkinin sınırlarını çizen TMK m. 324 hükmü, *çocuğun huzuru* ölçütünü merkeze alarak eksikliği gidermiş ve çocuğun yararının tehlikeye girmesi halinde hakkın ana baba veya üçüncü kişilerden alınabileceğini hükme bağlamıştır. Bu yasal sistematiğin doğal sonucu olarak, kişisel ilişkinin her aşamasında çocuğun menfaati, ebeveynlerin subjektif menfaatlerine mutlak

14 Meier ve Stettler (n 12) N 669; Jordan (n 13) N 510.

15 Jean Zermatten, *Droits de l'enfant* (Saint-Augustin 2004) 46.

16 İsviçre Federal Mahkemesinin 26 Mayıs 2015 tarihli 5A_46/2015, 4.4.2 kararı. Michelle Cottier, 'Art. 298' içinde Pascal Pichonnaz, Bénédict Foëx ve Christiana Fountoulakis (eds), Commentaire Romand Code Civil I (2. Baskı, Helbing Lichtenhahn 2023) N 16.

17 ATF 142 III 612, c. 4.2. Gaëlle Droz-Sauthier ve Jean Zermatten, 'L'enfant sujet de droit et droits des parents: conflits choisis' (2023) 4 *Revue de la protection des mineurs et des adultes*, 283.

18 Andrea Büchler ve Sandro Clausen, 'Fortpflanzungsmedizin und Kindeswohl! Kindeswohl und Fortpflanzungsmedizin?' (2014) 15 *FamPra.ch* 231, 237.

bir üstünlük sağlayacak ve uyuşmazlıkların çözümünde birincil ölçüt konumunda olacaktır[19].

Kanun koyucunun çocuğun menfaati için kesin ve statik bir yasal tanım öngörmemesi sebebiyle aile mahkemesi hakimi, TMK m. 4 kapsamında takdir yetkisini kullanırken *"çocuk eğer yetişkin biri olsaydı kendi yararı için nasıl bir karar verirdi"* [20] varsayımından yola çıkarak adeta farazi bir irade inşa etmeyecek doğrudan onun maddi ve manevi bütünlüğünü korumayı gaye edecektir. Zira modern hukuk düzeninde kişisel ilişki veya velayet gibi kurumlar, yetişkinlerin özlemlerini veya şefkat duygularını tatmin etme aracı değil; merkezinde bizzat çocuğun yer aldığı hukuki koruma kalkanlarıdır.

Bu kapsamda alınacak kararların *Maslow'un* ihtiyaçlar hiyerarşisinden yola çıkarak barınma, bakım gibi fizyolojik ihtiyaçları yanında çocuğun güvenliği, aidiyet ve sevgi ihtiyacı ile ona fiilen bakım sağlayan bağlanma figürleri ile arasındaki ilişkiler birlikte değerlendirilmelidir. Dolayısıyla inceleme salt dar bir hukuki zeminde yapılamaz; aksine pedagoji, psikoloji ve tıp gibi disiplinler arası bir yaklaşımla, çocuğun mevcut ve gelecekteki psiko-sosyal ihtiyaçları da gözetilerek şekillendirilmek zorundadır. Ayrıca doktrinde BMÇHS m. 3/1 hükmü uyarınca çocuğun üstün yararının belirlenmesinde üç somut adıma ihtiyaç duyulduğu da ifade edilmektedir. Bunlar: *çocuğun bireysel durumunun değerlendirilmesi, sorunun çözümü için olası tüm seçeneklerin araştırılması ve çocuğun uyumlu gelişimini en iyi destekleyecek çözümün seçilmesidir*[21].

İşte tam bu noktada, çocuğun üstün yararına uygun karar tesis edilebilmesi için, hakkında karar verilecek olan çocuğun görüşünün bizzat alınması ve bu görüşün karara esas teşkil etmesi gerekir. Nitekim BMÇHS (m. 12)[22] ve Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (m. 3, m. 6)[23] ile güvence altına alınan *"çocuğun dinlenme hakkı"* ayırt etme gücüne sahip olan çocuğun, kendisini ilgilendiren hukuki ve idari işlemlerde doğrudan veya uzman aracılığıyla dinlenilerek görüşlerini serbestçe ifade edebilmesini usuli bir temel hak olarak öngörür. Do-

---

19 Türk hukukundaki bu kavramsal ayrım İsviçre Medeni Kanunu'nda da mevcuttur (CC. m.274). Nitekim kişisel ilişkinin çocuğun gelişimi için tehlike oluşturması (*compromettent le développement de l'enfant*) veya ebeveynin yükümlülüklerini ihlal etmesi halinde kişisel ilişki hakkı reddedilebilir ya da kaldırılabilir. Michelle Cottier, 'Art. 274' içinde Pascal Pichonnaz, Bénédict Foëx ve Christiana Fountoulakis (eds), Commentaire Romand Code Civil I (2. Baskı, Helbing Lichtenhahn 2023) N 2.

20 Ebru Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukukunda Velayet Hakkı ve Hukuki Sonuçları* (Leges Yayınevi 2019) 281.

21 Droz-Sauthier ve Zermatten (n 17) 283.

22 BMÇHS m. 12'de düzenlenen çocuğun katılım ve dinlenilme hakkı; öğretide m. 3/1'deki çocuğun üstün yararı ilkesini tamamlayan ve birlikte uygulanması gereken temel bir esas olarak kabul edilir. Droz-Sauthier ve Zermatten (n 17) 289-290.

23 Saibe Oktay Özdemir, 'Boşanma Davalarında Çocuklara İlişkin Kararlar Bakımından Çocuğun Dinlenme Hakkı' içinde *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan*, Cilt-II (Vedat Kitapçılık 2009) 1222.

layısıyla iç hukukta açık hüküm bulunmasa bile, Anayasa m. 90 gereğince taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler uyarınca; çocuğa dair her kararda çocuğun bilgilendirilmesi, bizzat dinlenmesi ve ayırt etme gücüne göre görüşlerine değer verilmesi zorunludur[24]. Nitekim yerleşik Yargıtay içtihatları da bu yöndedir[25].

Alınacak karardan birincil derecede etkilenecek olan bizzat çocuk olacağı için somut olayda üstün yararına en elverişli çözümün tespiti adına kendi bakış açısı ve görüşleri kritik öneme sahiptir. Dinlenen çocuğun beyanının hukuki etkisini ve değerini tespit edebilmek ise ancak hakim tarafından çocuğa ait öznel şartların bütün olarak değerlendirilmesi ile mümkündür[26]. Kendisini ilgilendiren meselelerde dinlenecek olan çocuğun görüşlerini sağlıklı biçimde oluşturabilmesi adına öncelikle ayırt etme gücüne ilk şart ayırt etme gücüne sahip olmasıdır. Gerçek kişilerde belirli bir psikolojik olgunluk seviyesini işaret eden ayırt etme gücü; bir kimsenin fiil ve işlemlerinin güdüsünü, kapsamını, olası sonuçlarını ve etkilerini öngörebilme ile bu kavrayışa uygun hareket edebilme yeteneğidir[27]. Dolayısıyla çocuğun hukuki süreçte görüş bildirebilmesi, somut durumu değerlendirebilecek bu psikolojik olgunluğa erişmiş olmasını gerektirir.

İsviçre Federal Mahkemesi içtihatları uyarınca, çocuğun dinlenilmesi usulünün ikili bir işlevi bulunur: Daha küçük yaştaki çocuklar yönünden bu kurum, öncelikle hakimin maddi gerçeği aydınlatmasına ve durumu bizzat takdir etmesine olanak tanıyan bir *ispat aracı* iken; belli bir olgunluğa erişmiş daha büyük çocuklar için bu katılım, doğrudan onların *kişilik haklarının* ayrılmaz bir parçasıdır[28]. Yaş sınırı bakımından; BMÇHS'de dinlenilme hakkının kullanımına ilişkin herhangi bir asgari yaş sınırı öngörülmemiş olmasına rağmen, Federal Mahkeme emsal kararı ile aile hukuku uyuşmazlıklarında kural olarak *altı yaşını* doldurmuş çocukların dinlenmesi gerektiğini içtihat ederek İsviçre uygulamasında standart bir sınır çizmeye çalışır[29].

---

[24] Rona Serozan, 'Çocuğun Kişi Varlığının Aile Hukuku Alanında Korunmasında Yetersizlikler' içinde *Prof. Dr. Kenan Tunçomağ'a Armağan* (İÜHF Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı Yayını No 4, 1997) 391.

[25] YHGK, T. 22.01.2014, E. 2013/2085, K. 2014/30; YHGK, T. 16.03.2012, E. 2011/2-884, K. 2012/197, (www.lexpera.com, Erişim Tarihi 12.06.2026).

[26] Droz-Sauthier ve Zermatten (n 17) 290.

[27] Jale Akipek, Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Kişiler Hukuku* (19. Baskı, Beta Yayıncılık 2024) 290.

[28] ATF 150 III 49, TF 5A_375/2023. Kararın değerlendirmesi için bkz. Gaëlle Droz-Sauthier, 'Autorité parentale, autodétermination de l'enfant et intervention de l'État : quelle juste mesure ? ; analyse de l'arrêt du Tribunal fédéral 5A_375/2023' Newsletter DroitMatrimonial.ch (Mart 2024), <www.droitdesfamilles.ch/familles/jurisprudence/analyse/560> Erişim Tarihi 05.08.2026. CC m. 268a bis uyarınca, çocuğun evlat edinme sürecinde dinlenilmesi hem katılım hakkını hem de üstün yararın somut olay bazında tespitini güvenceye alarak yetkili makamların takdir yetkisini bu bireysel değerlendirmeye dayandırır. TF, 10.9.2021, 5A_131/2021, c. 3.2.1 ; ATF 146 III 203, c. 3.3.2.

[29] ATF 131 III 553 JdT 2006 I 83. Droz-Sauthier (n 28) 33.

Karar verici mercilerin, çocuğun nesnel ve uzun vadeli yararını saptayabilmesi için çocuğun bizzat sürece katılması önem taşısa da elbette ki görüşünün alınması ve bu görüşe uygun karar verilmesi her zaman onun menfaatlerine uygun düşmeyebilir. Bu sebeple öncelikle görüşüne başvurulurken psikolojik açıdan değerlendirme yapılmalı ve çocuğa zarar vereceği açık olan durumlarda görüşüne başvurulmaktan kaçınılmalıdır[30]. Ayrıca bizzat dinlenilmiş olsa bile, çocuğun iradesi ile üstün yararı arasında bir çelişki doğması halinde hakim; çocuğun geleceğini riske atan öznel görüşü yerine, objektif menfaatini esas alarak karar vermelidir.[31]. Ancak böyle bir durumda hakimin çocuğu bizzat dinledikten sonra onunla özel bir görüşme gerçekleştirmesi ve talebinin hangi hukuki gerekçelerle reddedildiğini ona anlayabileceği bir dille izah etmesi gerekir. Esasen çocuğun dinlenme hakkının tamamlayıcı bir unsuru olarak; uyuşmazlığın sonucunda çocuğun beyanına ne ölçüde değer atfedildiğine ve bu görüşün karara nasıl etki ettiğine dair çocuğa her halükârda şeffaf bir geri bildirimde bulunulmalıdır[32]. Oysa İsviçre Federal Mahkemesi'nin son dönem içtihatlarında tartışma yaratan en güncel meselelerden biri, hakimin çocuğun dinlemesinin, kararın sonucunu etkilemeyeceği kanaatine vardığı hallerde, önceden delil değerlendirmesi yoluna başvurarak çocuğu dinlemekten vazgeçebileceğini kabul etmesi olmuştur[33]. Ancak bu yaklaşım, İsviçre öğretisinde yoğun biçimde eleştirilir. Zira hakim görüşe göre, çocuğun dinlenilmesi yalnızca maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına hizmet eden bir ispat aracı değil, aynı zamanda çocuğun bir hak öznesi olarak yargılamaya katılmasını sağlayan temel bir güvencedir[34].

---

30 "Çocuğun dinlenilmesi ruhsal gelişimini riske atacak ve yarardan çok zarar getirecekse, haklı sebeplere dayanılarak dinlenilmeyebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz., Elçin-Grassinger (n 10) 840–841. Canan Yılmaz, 'Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması' (2015) 35(1) *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 103, 117.

31 Zira Federal Mahkemenin de isabetli olarak ifade ettiği üzere çocuğun beyan ettiği sübjektif iradesi her zaman objektif üstün yararına uygun düşmeyebilir ve böyle bir durumda irade ve yarar çelişkisi doğar. ATF 142 III 153. (www.bger.ch, Erişim Tarihi 12.07.2026) Aynı yönde Yargıtay; "İdrak çağındaki çocuğun görüşü, yüksek yararına açıkça aykırı değil ise önem taşır. Çocuğun ifade ettiği görüş menfaatine açıkça aykırı ise bu görüş dikkate alınamaz." Yargıtay 2.HD, T. 08.09.2014, E. 2014/ 16098, K. 2014/ 16787, (www.lexpera.com, Erişim Tarihi 12.07.2026)

32 Droz-Sauthier ve Zermatten (n 17) 290. Çocuğun dinlenme hakkının adli veya idari sürecin önemli bir unsuru olduğu; ancak çocuğun beyanının diğer menfaatler karşısında belirleyici olmadığı ve hatta bizzat dinlenen çocuğun menfaatine dahi aykırı düşebildiği pek çok durum mevcuttur. Ayrıca, çocuğun sübjektif isteğinin onun üstün yararı ile örtüşmediği durumların da göz önünde bulundurulması gerekir. Bu bağlamda Federal Mahkeme, çocuğun temsilcisinin işlevini incelerken ‹çocuğun iradesi ile yararı arasındaki çelişkinin kaçınılmaz paradoksundan bahsetmektedir. Nitekim Yüksek Mahkeme bir boşanma uyuşmazlığında; çocuğun yaşı ve somut olayın koşulları saklı kalmak kaydıyla, çocuğun objektif menfaatini saptama ve bunu hakime bildirme görevinin temsilciye ait olduğuna hükmetmiştir. Kanaatimizce bu iki unsur, uyuşmazlığı karara bağlayacak olan makamın re'sen araştırma yükümlülüğü çerçevesinde tespit etmesi gereken maddi vakıaların bir parçasını oluşturur. ATF 142 III 153, JdT 2017 II p. 202, 210.

33 ATF 146 III 203 (www.bger.ch, Erişim Tarihi12.07.2026)

34 Bu nedenle, sırf usul ekonomisi veya önceden delil değerlendirmesi gerekçesiyle çocuğun

B. KİŞİSEL İLİŞKİ KURMA HAKKI KAVRAMI VE KAPSAMI

Türk hukukunda çocukla kişisel ilişki kurulması kavramının açık bir yasal tanımı bulunmasa da boşluk, taraf olduğumuz uluslararası hukuk normları ile doldurulmaktadır[35]. Nitekim Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi (ÇKKAS) m. 2/1-a uyarınca kavram; çocuğun birlikte yaşamadığı ebeveyni veya kendisiyle aile bağı bulunan diğer kişilerle görüşmesini, onlarla belirli bir süre kalmasını ve aralarındaki her türlü iletişimi ifade eder. Başta BMÇHS (m. 9/3) ve ÇKKAS (m. 4/1) olmak üzere uluslararası hukuk normları, bu kurumu sadece çocuk veya ebeveyn eksenli değil; üçüncü kişileri de kapsayacak şekilde çok yönlü olarak ele alır. Bunun sonucu olarak hem duygusal hem de psikolojik anlam atfedilen kişisel ilişki kurma hakkı, sadece çocuk yönünden değil diğer kişiler bakımından da *karşılıklılık* unsuru barındırır. Nitekim Sözleşme aile bağı bulunan kişiler kapsamının (m. 5) taraf devletlerce genişletilebileceğini belirterek üçüncü kişilerin de kişisel ilişki kurma hakkına sahip olabileceğini özel olarak vurgular. (m. 2/a, m. 3)

Belirlenen bu yasal ve evrensel çerçevelerden de anlaşılacağı üzere çocukla kişisel ilişki kurulması öncelikle anne, babaya ve belirli şartlarda üçüncü kişilere çocukla belirli gün ve saatlerde görüşmek, onunla nitelikli vakit geçirmek, hayatındaki gelişmelerden haberdar olmak ve sürekli iletişim halinde kalmak yetkisi veren bir haktır. Kavramsal özü itibarıyla hak sahibi ile çocuğun salt belirli gün ve saatlerde fiziksel olarak bir araya gelmesini değil, bütünüyle çocuğun üstün yararına hizmet edecek biçimde birbirlerinin yaşamına aktif olarak dahil olmasını, karşılıklı etkileşim yoluyla güçlü bir şefkat bağı inşa etmesini ve bu manevi aidiyeti sürdürülebilir kılmasını ifade eder[36]. Uygulamada sıklıkla ziyaret hakkı olarak anılsa da yalnızca yüz yüze görüşme ve birlikte vakit geçirme şeklinde fiziksel temas ile sınırlı değildir[37]. Bu hak; yazışma, telefon veya diğer iletişim araçlarıyla haberleşme ve çocuğun sağlık, eğitim ve gelişimine ilişkin bilgi edinme yetkisini de kapsar. Doğrudan görüşmenin çocuğun yaşı, sağlık durumu veya coğrafi uzaklık gibi sebeplerle mümkün olmadığı hallerde dahi, bilgi edinme ve uygun iletişim yollarının sürdürülmesi kişisel ilişki hakkının devamı niteliğindedir. Kişisel ilişki, tekrarlanan, düzenli aralıklarla devam eden bir ilişkidir. Bu nedenle, tarafların sokakta veya herhangi bir sosyal ortamda plansız şekilde bir

dinlenilmesinden vazgeçilmesi, BMÇHS 12. maddesinde güvence altına alınan katılım hakkıyla bağdaşmamakta ve çocuk hakları bakımından bir gerileme olarak nitelendirilmektedir. Droz-Sauthier ve Zermatten (n 17) 292-293.

35 Diğer uluslararası hukuk normları arasında şunlar sayılabilir: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (m. 8), Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (m. 1), Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi (m. 21).

36 Michelle Cottier, 'Art. 273' içinde Pascal Pichonnaz, Bénédict Foëx ve Christiana Fountoulakis (eds), Commentaire Romand Code Civil I (2. Baskı, Helbing Lichtenhahn 2023) N 4.

37 Öztan (n 10) 469.

araya geldiği tesadüfi karşılaşmalar, kişisel ilişki hakkının kullanımı kapsamında değerlendirilmemelidir[38].

C. ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURMA HAKKININ AMACI

Hukuk düzeninin çocukla kişisel ilişki kurma hakkıyla korumayı hedeflediği temel menfaat; velayeti elinde bulundurmayan veya çocuktan fiilen ayrı düşen ebeveyn ile çocuk arasındaki duygusal ve manevi bağın inşa edilerek sürdürülmesidir. Hukuki veya fiili ayrılıklar neticesinde çocuktan uzak kalan ebeveynin, yetişmesine katkıda bulunduğu çocuğunun hayatındaki gelişmelerden haberdar olmasını, hısımlık ilişkilerinin korunmasını ve her iki tarafın karşılıklı sevgi, şefkat ve özlem giderme gereksinimlerinin tatmin edilmesini hedefler[39]. Doktrinde isabetle vurgulandığı üzere hak; sahibine çocuğun günlük yaşamına doğrudan müdahale yetkisi vermeyip, salt iletişim kurma ve şefkat bağını koruma imkanı tanıdığı için *velayet hakkının eksiği* olarak nitelendirilmektedir[40].

Kişisel ilişki kurma hakkı, her ne kadar ebeveynlerin analık ve babalık duygularının tatminine hizmet etse de kurumun özünde yatan asıl ve nihai amaç şüphesiz çocuğun üstün yararının tesis edilmesidir[41]. Çocuğun sağlıklı bir birey olarak gelişebilmesi ve boşanma veya ayrılık gibi travmatik süreçlerin yaratabileceği psikolojik sarsıntıları en aza indirebilmesi için ebeveynleriyle düzenli ve çatışmasız bir iletişim halinde kalması elzemdir[42]. Nitekim bu kurum, salt yetişkinlerin manevi arzularını doyurmayı değil; çocuğun bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişimini çok yönlü olarak desteklemeyi hedefler. Ebeveynlerin beklentileri ile çocuğun menfaatlerinin çatışması halinde, hukukun evrensel prensibi gereği çocuğun yararına mutlak bir üstünlük tanınır[43]. Ne var ki bu mutlak üstünlük, ebeveyn menfaatlerinin bütünüyle dışlandığı anlamına gelmez; yalnızca olası bir çatışmada önceliğin kime ait olduğunu belirler. Esasen çoğu somut olayda çocuğun üstün yararı; onun ebeveyn şefkatinden mahrum kalmadan sağlıklı gelişimini sağlarken, aynı zamanda ebeveynlerin duygusal beklentilerini de karşılayarak yetişkin menfaatleriyle bütüncül bir uyum sergiler.

Üçüncü kişilere tanınan kişisel ilişki kurma hakkının özünde de benzer hukuki ve psikolojik temeller yatar. Bilhassa hısımlar ve çocuğun hayatında önem taşıyan diğer kişilerle kurulacak bu ilişkinin temel gayesi; çocuğun alıştığı sevgi,

---

38 İlknur Serdar, ‹Kişisel İlişki Kurma Hakkı› (2007) *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (Prof. Dr. Ünal Narmanlıoğlu'na Armağan Özel Sayısı) 739, 740; Aksi yönde bkz. Öztan (n 10) 1027.

39 Cottier (n 36) N 4, N 6.

40 Serozan (n 4) 241.

41 ATF 142 III 612 (www.bger.ch, Erişim Tarihi 12.07.2026)

42 Emine Akyüz, *Medeni Kanuna Göre Müşterek Hayatın Tatili, Ayrılık ve Boşanmada Çocuğun Korunması* (Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları 1983) 144.

43 ATF 111 II 408. (www.bger.ch, Erişim Tarihi 12.07.2026)

şefkat ve destekten mahrum kalarak duygusal bir boşluğa düşmesini engellemektir. Tıpkı ebeveynlerde olduğu gibi bu kurumda da yegâne belirleyici ölçüt çocuğun üstün yararı olup; asıl hedeflenen, çocuğun psiko-sosyal gelişimine olumlu katkı sağlayan ve aşağıda da ayrıca detaylandırılacak *sosyal ebeveynlik (parenté sociale*) niteliği taşıyan güçlü duygusal bağların hukuken tanınması ve sürdürülebilir kılınmasıdır.

D. ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURMA HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ

Velayet hakkının eksiği[44] olarak nitelendirilen ve hak sahibine çocuğun günlük yaşamına doğrudan müdahale yetkisi tanımaksızın salt özlem giderme ve duygusal bağı koruma imkanı veren kişisel ilişki kurma hakkının hukuki niteliği, doktrinde farklı yaklaşımlarla ele alınmaktadır. Klasik ve hakim görüşe göre; bu hak, kaynağını tabii hukuktan alan ve doğrudan doğruya kan hısımlığına dayanan bir kişilik hakkıdır[45]. Kişiye sıkı sıkıya bağlı, mutlak[46] ve vazgeçilmez niteliği gereği devredilemez, miras yoluyla intikal edemez ve feragate konu olamaz[47]. Bu emredici niteliğin doğal bir sonucu olarak, ana veya babadan birinin haktan

---

44 Serozan (n 4) 241.

45 Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Aile Hukuku* (2. Baskı, Fakülteler Matbaası 1979) 434; Akıntürk ve Ateş (n 1) 404, 396; Köprülü ve Kaneti (n 2) 236; Fulya Erlüle, 'Çocuk İle Kişisel İlişki Kurulması' (2010) 16(1–2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 217, 219; Gül Doğan, 'Çocuk İle Kişisel İlişki Kurabilme Hakkı' içinde *Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı* (Çizgi Basım 2007) 529, 530; Yılmaz (n 30) 107; Serdar (n 38) 752; Tekinay (n 2) 278; Serdar Çelikel, *Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukuki Sonuçları* (Adalet Yayınevi 2012) 116; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 1) 376; Bkz. ATF 89 II 2; 72 II 10 (www.bger.ch, Erişim Tarihi 12.07.2026) Hakkın ana ve baba yönünden nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı nitelikte olması hakkında bkz. Elif Kara, *Aile Hukukunda Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar* (Yetkin Yayınları 2025) 154-155.

46 Çocukla kişisel ilişki kurma hakkının mutlak hak niteliğinde olup olmadığı öğretide tartışmalıdır. Bir görüş bu hakkı mutlak hak olarak kabul ederken (Hasibe Sena Akkışla, *Velayetin Tevdii* (Turhan Kitabevi 2017) 166), diğer görüş aksi kanaattedir (Öztan (n 10) 790, 1039; Karaca (n 10) 104). Kanaatimizce, kişisel ilişki kurma hakkı mutlak hak niteliğini ancak bu yönde kurulmuş bir mahkeme kararıyla kazanır. Zira karar öncesinde bu hak, TMK m. 326/3 uyarınca yalnızca velayet hakkı sahibinin veya çocuğun bırakıldığı kişinin rızasıyla kullanılabilmekte olup, mutlak hakların herkese karşı ileri sürülebilme özelliğini henüz taşımamaktadır (Serozan (n 4) 241; Serdar (n 38) 740).

47 Baskın görüş, hakkın devredilemez ve vazgeçilemez nitelikte olduğudur (H. Veldet Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku*, Cilt-II (5. Baskı, Nurgök Matbaası 1965) 270; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 1) 388; Öztan (n 10) 1027-1028; Akıntürk ve Ateş (n 1) 404; Serozan (n 4) 241; Baygın (n 1) 105; Kılıçoğlu (n 1) 483; Serdar (n 38) 740-741; Ebru Ceylan, Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları (Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2006) 165; Usta (n 1) 223; Nihat İnal, *Örnek Kararlarla Açıklamalı Nüfus, Babalık, Evlat Edinme, Yabancı Kararların Tenfizi, Velayet, Vesayet Davaları* (Adalet Yayınevi 2001) 416; Ömer Uğur Gençcan, *Boşanma Hukuku* (Yetkin Yayınları 2006) 954; Alper Keskin, Boşanma Davaları, Cilt-I (Seçkin Yayınları 2017) 113; Akkışla (n 46) 164; Erlüle (n 45) 219; Yılmaz (n 30) 107; Doğan (n 45) 530). Buna karşılık Akyüz, hakkın "talep hakkı" olarak düzenlediğini belirterek, kişisel ilişki hakkının devredilememekle birlikte kullanılmasından vazgeçilebileceğini savunmaktadır, Akyüz (n 1) 216.

vazgeçmesi sonucunu doğuran anlaşmalar hukuken kesin olarak geçersizdir[48]. Hakim görüşün İsviçre doktrinindeki ve kanunundaki tam karşılığı, hakkın hem bir kişilik hakkı hem de şahsa sıkı sıkıya bağlı hak olarak kabul edilmesidir[49]. Ancak İsviçre hukuku bu mutlaklık ve vazgeçilmezlik özelliğini bir adım daha ileri taşıyarak, kişisel ilişki kurmayı salt bir yetki olarak değil, feragat edilemez ve bölünemez *hak-ödev (droit-devoir)* olarak tanımlar[50]. Kan hısımlığına dayanan bu hak ve ödevden ebeveynlerin kendi aralarında yapacakları anlaşmayla vazgeçmeleri İsviçre uygulamasında da geçersiz kabul edilir.

Buna karşılık, Türk ve İsviçre hukuk öğretisinde giderek taraftar bulan modern yaklaşıma göre; kişisel ilişki kurma hakkı salt hukuki veya biyolojik bir soybağı temeline hapsedilemez. Hak aynı zamanda çocuğa şefkat göstermeyi, ona rehberlik etmeyi ve fiili bakım sağlamayı içeren *sosyal ebeveyn (parenté sociale)* olma olgusuna dayanır[51]. Bu görüşle öğretide geleneksel hukukun yalnızca *biyolojik ve hukuki bağ* ile *mali sorumluluğa* odaklanan katı tutumu eleştirilmekte; kişisel ilişki hakkının merkezinde çocuğun güven, aidiyet ve sevgi ihtiyacını karşılayan şefkatli bir bakım verenin (*caregiver*) yer alması gerektiği savunulmaktadır[52]. Zira yalnızca çocuğu dünyaya getirmiş olmak veya onunla biyolojik bağ taşımak, *sosyal ebeveynlik* sıfatının kazanılması için yeterli kabul edilmemektedir. Bu niteliğin kazanılması, kişinin çocuğu eğitme, sosyalleştirme ve bağımsız bir birey olarak topluma kazandırma yönündeki eğitsel ve duygusal ödevleri fiilen üstlenmesine yahut en azından bu doğrultuda samimi bir çaba göstermesine bağlıdır. O halde çocukla hiçbir zaman ilgilenmeyen ve bu duygusal, eğitsel görevleri hiç üstlenmeyen ebeveynin, yalnızca kan hısımlığına dayalı kişisel ilişki talebi hakkın özüyle bağdaşmaz[53]. Buna karşılık, çocuğu gerçekten eğiten, ona şefkat gösteren ve aralarında hukuken korunmaya değer psikolojik ve sosyal bir akrabalık (*parenté sociale*) doğan üçüncü kişilerin ilişki talepleri ise korunmaya değer kabul edilebilir.

---

48 Velidedeoğlu (n 47) 270; Akıntürk ve Ateş (n 1) 404. Nitekim Yargıtay; boşanma protokolünde velayet veya kişisel ilişkiye dair dava açılmayacağına ilişkin şartları, hak ehliyetinden feragat niteliğinde ve çocuğun üstün yararına aykırı sayarak protokolü geçersiz kabul etmektedir. Yargıtay 2. HD, T. 04.02.2014, E. 2013/ 11644, K. 2014/ 1866. (www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi 12.07.2026).

49 Cottier (n 36) N 7. ATF 142 III 502, c. 2.4.1; ATF 127 III 295, c. 4 ; ATF 123 III 445, c. 3b; TF, 29. 1. 2020, 5A_306/2019, c. 4.4; ATF 72 II 10. 25 ATF 120 Ia 369. (www.bger.ch, Erişim Tarihi 12.07.2026)

50 Cottier (n 36) N 7. TF,2 9. 1. 2020, 5A_306/2019, c. 4.4 ; TF, 8. 4. 2019, 5A_373/2018, c. 3.1 ; 3.2.

51 Droz-Sauthier ve Zermatten (n 17) 290; Michelle Cottier, 'Art. 274a' içinde Pascal Pichonnaz, Bénédict Foëx ve Christiana Fountoulakis (eds), Commentaire Romand Code Civil I (2. Baskı, Helbing Lichtenhahn 2023) N 5.

52 Nathalie Frogneux, 'The Weight of Truth in New Families' içinde Jehanne Sosson, Geoffrey Willems ve Gwendoline Motte (eds), *Adults and Children in Postmodern Societies: A Comparative Law and Multidisciplinary Handbook* (Intersentia 2019) 654.

53 Akyüz (n 1) 144.

Her ne kadar yasal düzenlemelerin lafzı çoğunlukla ebeveynlere odaklansa da kişisel ilişki kurma; salt yetişkinlere tanınmış tek taraflı bir hak olmanın ötesinde, çocuğun ana babasını tanımasını, onlarla iletişim kurmasını ve sevgi görmesini sağlayan, uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınmış temel bir kişilik hakkıdır. Çocuğun bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişimini destekleme işlevi taşıyan bu kurum, doktrinde yetişkinler veya üçüncü kişiler yönünden çocuğu alıkoymamak, zamanında teslim etmek ve gelişimine aktif katkı sunmak gibi ödevleri içinde barındıran bir *hak-ödev (droit-devoir)* olarak nitelendirilir[54]. Ne var ki bu kurum, çocuk bakımından değerlendirildiğinde bir yükümlülük teşkil etmez; aksine, salt onun korunmasını, saygı görmesini ve idrak çağında ise bizzat rızasının alınmasını gerektiren anayasal bir kişilik hakkı statüsündedir.

II. KİŞİSEL İLİŞKİ KURMA HAKKINA SAHİP OLANLAR

Soybağının hukuki sonuçlarının başında gelen çocukla kişisel ilişki kurma hakkı, Türk Medeni Kanunu'nun 323 ve devamı maddelerinde belirli bir yasal sistematiğe tabi tutularak düzenlenmiştir. Bu sistematiğe göre hak; TMK m. 323 ve 324 kapsamında ana ve baba; TMK m. 325 kapsamında ise olağanüstü hallerin varlığı şartıyla üçüncü kişiler yönünden metne alınır.

A. ANA VE BABA

Çocukla kişisel ilişki kurulmasının temel gayesi; velayet hakkına sahip olmayan yahut fiilen kendisine bırakılmayan ebeveyn ile çocuk arasındaki ruhsal ve manevi bağın kesintisiz biçimde sürdürülmesidir. Bu hak, hukuki veya fiili nedenlerle ebeveyninden ayrı düşen çocuğun diğer ebeveynin hayatında yer almaya devam etmesini hukuki bir zemine oturtur. Nitekim hak sahibi ebeveyn, çocukla doğrudan görüşme ve ona şefkat gösterme hakkına sahip olduğu gibi; çocuğun zorlu yaşam evrelerinde ve günlük problemlerinde ona manevi destek sunmakla da yükümlüdür. Kurulacak bu ilişkinin kapsamı ve sınırları çocuğun pedagojik yapısına ve somut olayın koşullarına göre şekillenmekle birlikte; kurumun yegâne varlık sebebi ve mutlak sınırı tereddütsüz biçimde çocuğun üstün yararıdır[55].

TMK m. 323 uyarınca velayet hakkından yoksun olan (m. 182/II, 336/II, 348) veya çocuk fiilen kendisine bırakılmayan (m. 346, 347) her ebeveyn; kaynağını doğrudan kişilik hakkından alan ve evlilik içi, dışı veya evlatlık ayrımı gözetmeksizin tüm çocukları kapsayan 'uygun kişisel ilişki kurma' hakkına sahiptir[56]. Bu

---

[54] Çocuğun bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişimini hedefleyen bu kurum; Türk, İsviçre ve Alman doktrininde bir yüküm-hak (*Pflichtrecht*), güncel İsviçre-Fransız doktrininde ise kişiye sıkı sıkıya bağlı ve bölünmez bir hak-ödev (*droit-devoir*) olarak nitelendirilmektedir. Cottier (n 36) N 7; Michelle Cottier, 'Art. 301' içinde Pascal Pichonnaz, Bénédict Foëx ve Christiana Fountoulakis (eds), Commentaire Romand Code Civil I (2. Baskı, Helbing Lichtenhahn 2023) N 2; Droz-Sauthier ve Zermatten (n 17) 283; Meier ve Stettler (n 12) N 968.

[55] Öztan (n 10) 605.

[56] Yargıtay, kişisel ilişkinin infazındaki hukuki yararı nedeniyle velayet hakkı sahibine de kişisel

fiili veya hukuki ayrılığın doğrudan kanundan (m. 335/II, 337/I) yahut bir mahkeme kararından kaynaklanmasının da hakkın doğumu üzerinde farkı bulunmaz. Zira velayet hakkının ebeveynler tarafından ortak kullanılamadığı durumlarda kişisel ilişki tesisi yasal bir zorunluluktur. Keza çocuğun bir koruyucu aileye veya kuruma yerleştirildiği (m. 347) koruma tedbirlerinde dahi, tedbirin amacını zedelememek kaydıyla ebeveynin yüz yüze veya mektup, e-posta, SMS, görüntülü konuşma gibi çeşitli iletişim araçlarıyla ilişki kurma imkânı hukuken korunur[57]. Öte yandan, haklı sebeple ortak hayata ara verilmesi (m. 197/1) veya boşanma/ayrılık davası açılmasıyla doğan ayrı yaşama sürecinde müşterek velayet kural olarak devam etse de çocuğun fiilen kimin yanında kalacağı ve diğer ebeveynle kişisel ilişkisi, uyuşmazlığın niteliğine göre talep üzerine (TMK m. 197/4) veya hâkim tarafından re'sen geçici önlem olarak düzenlenmek zorundadır.

TMK m. 323 kapsamında ebeveynin çocukla kişisel ilişki tesisini talep edebilmesi, kural olarak taraflar arasında hukuken geçerli bir soybağının kurulmuş olması şartına tabidir. Yasal soybağının kurulamadığı durumlarda biyolojik babanın doğrudan ebeveyn sıfatıyla talepte bulunma hakkı mevcut değilken; soybağının sonradan ortadan kalktığı hallerde de ebeveyne tanınan kişisel ilişki kurma hakkı kendiliğinden son erer. Ancak her iki ihtimalde de çocuğun üstün yararına hizmet etmek koşuluyla bu kişilerin kişisel ilişki talepleri TMK m. 325 çerçevesinde ve üçüncü kişi statüsünde değerlendirilmeye açıktır[58].

B. ÜÇÜNCÜ KİŞİLER

Mülga Medeni Kanun'da açıkça düzenlenmeyen ana ve baba dışındaki üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurma hakkı, Türk Medeni Kanunu'nun 325. maddesiyle, olağanüstü hallerin varlığı ve çocuğun menfaatine uygun düşmesi koşuluyla ana ve baba dışındaki kişileri kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Her ne kadar kanun koyucu bu hakkı lafzen özellikle hısımlara tanımış gibi görünse de düzenleme salt kan veya kayın hısımlığıyla sınırlı değildir. Aksine bu kapsam, çocukla aralarında fiili ve güçlü bir duygusal bağ bulunan üvey ebeveynler, koruyucu aileler veya bakıcılar gibi diğer üçüncü kişileri de kapsar[59]. Öğretide de isabetle vurgulandığı üzere, üçüncü kişilere tanınan bu hakkın dogmatik temeli

ilişkinin düzenlenmesini talep etme hakkı tanımaktadır. Yargıtay 2. HD., 01.04.1976, E. 2582, K. 2858 (www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi 04.08.2026).

57 Cottier (n 36) N 3.

58 Öztan (n 10) 605. İsviçre hukukunda; yasal babalığı sona eren veya soybağı kurulamayan biyolojik babanın kişisel ilişki talepleri CC. m. 274a çerçevesinde ele alınır; burada hukuki statüye değil, çocukla mevcut fiili ve sosyal-duygusal bağa üstünlük tanınır. Cottier (n 51) N 2-3.

59 İsviçre hukukunda üçüncü kişi kavramı geniş yorumlanmakta; vaftiz babası, somut olaya göre süt anne veya kirve de bu kapsamda kabul edilebilmektedir (ATF 108 II 344). Aksi yönde Kılıçoğlu (n 1) 130; İhtiyatlı yorum için Dural, Öğüz ve Gümüş (n 1) 391. Hala yönünden örnek olarak bkz. YHGK., 11.03.2009, E. 2009/2-71, K. 2009/115 (www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi 04.08.2026).

salt hukuki bir soybağına değil; ağırlıklı olarak şefkat, koruma ve destek işlevlerini barındıran ve yukarıda da bahsedilen *sosyal ebeveynlik* olgusuna dayanır.

İlgili yasal düzenlemeden de açıkça anlaşıldığı üzere, üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurabilmesinin *ilk şartı* ve yegâne belirleyici unsuru tıpkı ebeveynlerde olduğu gibi kurulacak bu ilişkinin *çocuğun yararına* hizmet etmesidir. Nitekim bu kurum aracılığıyla, çocuğun manevi ve psikolojik gelişimine temel oluşturan *sosyal ebeveynlik (parenté sociale*) niteliğindeki güçlü duygusal bağın hukuken tanınması ve desteklenmesi amaçlanır. Burada korunmaya değer olan; üçüncü kişilerin çocuk ile aralarındaki o güçlü ve psikososyal bağdır[60]. O kadar ki İsviçre Federal Mahkemesi bu fiili bağı üçüncü kişilere kişisel ilişki hakkı tanıyan *olağanüstü durumlar* kapsamında değerlendirmekte ve hatta yasal ebeveynlerin rızası bulunması dahi çocuğun yararı gerektiriyorsa kişisel ilişkinin kurulabileceğine hükmetmektedir[61].

Yukarıda da ele alındığı üzere, çocuk hukukunun temel taşı olan çocuğun üstün yararı ilkesi; çocuğun bağımsız bir hak öznesi olarak kabul edilmesini, kişiliğine saygı duyulmasını ve çok yönlü gelişiminin güvence altına alınmasını zorunlu kılar. Uygulama alanının genişliği, çocuğa yönelik tehlikelerin ve sonuçların farklılığı ile aile yapılarının ve çevresel koşulların değişkenliği sebebiyle genel-geçer ve statik bir tanımı yapılamayan bu kavram; bizzat çocuğun yaşına, olgunluğuna, yaşadığı çevreye ve sosyal şartlara göre şekillenen göreceli ve somut olaya özgü bir nitelik taşır[62].

Kişisel ilişki kurumunun yetişkinlerin özlemlerini tatmin etme aracı olmadığı yönündeki tespit, üçüncü kişilerin talepleri yönünden çok daha katı uygulanmakta, doğrudan doğruya çocuğun menfaati ön plana alınmaktadır[63]. Bu bağlamda çocuğun menfaati oldukça geniş bir perspektifle ele alınmalı; çocuğun yaşı, fiziksel ve ruhsal gelişimi, kişisel ilişki talebinde bulunan kişi ile geçmişe dayalı sosyal ve duygusal bağı titizlikle değerlendirilmelidir[64]. Şüphesiz bu değerlendirme yapılırken çocuğun dinlenmesi ve ayır etme gücüne sahip olduğu hallerde

---

60 Droz-Sauthier ve Zermatten (n 17) 283; Cottier (n 51) N 5.

61 Doktrindeyse çocuğun psiko-sosyal gelişiminin korunması amacıyla, hukuken yalnızca yasal ebeveynliğin değil, güven ve aidiyet ihtiyacını karşılayan *bakım veren* (*caregiver*) ile çocuk arasındaki fiili ilişkinin de korunması gerektiği savunulmaktadır. Güncel tartışmalar bkz. Droz-Sauthier ve Zermatten (n 17) 307-308; Hauser, s. 2-3; Cottier (n 51) N 2; TF 5A_576/2024 (Erişim Tarihi 26.06.2025)

62 Serdar (n 38) 163; Elçin-Grassinger (n 30) 58.

63 Hatta İsviçre Hukukunda CC m. 274a hükmü uyarınca talep edenin menfaati tamamen dışlanarak yalnızca çocuğun menfaati yegâne belirleyici kabul edilmekte; hatta *ilişkinin çocuğa sadece zarar vermemesi yeterli görülmeyerek; ilişkinin çocuğun gelişimine pozitif bir katkı sağlaması şartı da aranmaktadır.* ATF 5A_576/2024, 4.3. Yargıtay da anneanne ile küçük arasında kişisel ilişki tesisi yönünden çocuk yararı vurgusunda bulunur. Yargıtay 2. HD., 02.10.2007 T., E. 6959, K. 13091 (www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi 04.08.2026)

64 Elçin-Grassinger (n 30) 194.

isteği, ilişkinin çocuk menfaatine uygun olup olmadığı yönünden yapılacak olan değerlendirmede büyük önem taşır. Ancak fiili durum itibarıyla gereksiz bir kişisel ilişkinin tesisi, çocuğun menfaatlerine uygun olmayacaktır[65]. Dikkat edilecek olursa burada ebeveynlerin kişisel ilişki kurma hakkından farklı olarak, *çocuğun menfaatine hizmet etme olgusu bizzat ilişkinin varoluş sebebidir.* Nitekim çocuk bu kişilerle ilişkilerini sürdürme gereksinimi duyuyor, onlarla görüşmek çocukta bir güven duygusu oluşturuyor ve manevi gelişimini destekliyorsa, ilişkinin çocuğun menfaatine hizmet ettiği kabul edilir. Bu nedenle hakim, takdir yetkisini kullanırken kişisel ilişkinin çocuğun üstün yararına uygun olup olmadığını; kurulacak ilişkinin çocuğun fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarına sağlayacağı katkıyı, mevcut aile ilişkileri üzerindeki etkisini ve çocuğun istikrarlı yaşam düzenini zedeleyip zedelemeyeceğini bütüncül bir değerlendirmeye tabi tutmalıdır[66].

Üçüncü kişilerle kişisel ilişki tesis edilebilmesinin *ikinci şartı olağanüstü hallerin varlığı* iken usuli ön koşul ise bu yönde açık bir talebin bulunmasıdır[67]. Zira kanun lafzında *isteme hakkı* olarak nitelendirilen bu kurumda, hak sahibinin talebi olmaksızın hakimin re'sen harekete geçerek kişisel ilişki düzenlemesi hukuken mümkün değildir[68]. Somut olayın özgül koşulları etrafında hakimin takdir yetkisiyle belirlenecek olan olağanüstü hâl kavramı; esasen üçüncü kişinin çocukla olağan yollarla görüşme imkanından bütünüyle yoksun kalmasını ve aralarındaki sosyal ilişkinin fiilen kopmasını ifade eder.

Doktrinde haklı olarak belirtildiği üzere bu şartın gerçekleşmesi için üçüncü kişi ile çocuk arasında ebeveyn-çocuk bağı kadar yoğun bir ilişkinin varlığı mutlak surette aranmaz. Asıl olağanüstü hâl, üçüncü kişilerin çocuğu görüp sevme ve özlem giderme imkanından bütünüyle mahrum kaldığı *mutlak bir yoksunluk durumu* olmakla birlikte; bu halin temel göstergesi, çocuğun hayatında özel bir yer tutan kişilere içsel bir ihtiyaç duyması ve yokluklarının çocukta derin bir duygusal boşluk ile yalnızlık hissi yaratmasıdır[69].

---

65 Nitekim çocuğun babayla kişisel ilişki kurduğu sırada aynı evde yaşayan amca veya hala ile görüşmesi mümkünse, bu kişiler için ayrıca kişisel ilişki tesis edilmemelidir. Aksi takdirde çocuk, olağan çevresinden koparılarak farklı aile yapıları ve eğitim anlayışlarının çatışmasıyla karşı karşıya kalacaktır. Kılıçoğlu (n 1) 488-489.

66 Erlüle (n 45) 245.

67 Serdar (n 38) 755.

68 Çelikel (n 45) 129.

69 İsviçre Federal Mahkemesi kararlarında; ebeveynin ölümüyle hısımlık bağlarının kopmasını veya çocukla *'sosyal akrabalık'* kurmuş kişilerin ayrılığını, kişisel ilişki tesisini gerektiren *'olağanüstü haller'* saymaktadır. TF 5A_576/2024; Cottier (n 51) N 6. Yargıtaya göre, ana veya babadan biri çocukla kişisel ilişki kurma hakkını fiilen kullanıyorsa, aynı hak kural olarak üçüncü kişiler tarafından ileri sürülemez; üçüncü kişiler ancak TMK m. 325 anlamında "olağanüstü hal"in varlığını ileri sürebilirler (Akıntürk ve Ateş (n 1) 406; Yargıtay 2. HD., E. 2025/3498, K. 2025/7042, T. 10.09.2025; Yargıtay 2. HD., E. 2023/9245, K. 2024/42, T. 09.01.2024, www.lexpera.com.tr Erişim Tarihi 04.08.2026). Buna karşılık doktrinde haklı olarak; TMK m. 325 uyarınca önemli olan hususun ebeveynlerin hayatta bulunması veya hakkı fiilen kullanması değil, somut olayda kişisel ilişkiyi

Tüm bu değerlendirmeler yapılırken hakim tarafından dikkate alınması gereken en temel unsur, daha önce de detaylıca açıklandığı üzere, bizzat çocuğun kendi görüşünün alınmasıdır. Bu bağlamda mahkeme; bağımsız bir hak öznesi olan çocuğu yaşı ve olgunluk düzeyi elverdiği ölçüde dinlemek, beyanlarının gerçek ve özgür iradesini yansıtıp yansıtmadığını uzman pedagog ve psikologlar eşliğinde özenle değerlendirmek ve bu görüşleri kararına temel almakla mutlak surette yükümlüdür[70].

C. ÇOCUK

Her ne kadar Türk Medeni Kanunu m. 323 hükmü, kişisel ilişki kurma hakkını lafzen yalnızca ana ve babaya tanınmış bir yetki gibi düzenlese de çağdaş hukuk dogmatiğinde bu kurum, salt ebeveyne ait tek taraflı bir yetki olmaktan çıkmış, doğrudan doğruya çocuğun da aktif tarafı olduğu karşılıklı bir hak niteliğini kazanmıştır[71]. Bu bağlamda, pasif bir hukuki nesne değil, bağımsız bir *hak öznesi* konumunda olan çocuk; ebeveynleriyle veya üçüncü kişilerle kişisel ilişki tesis edilmesini bizzat talep edebileceği gibi, değişen koşullar altında mevcut ilişkinin yeniden düzenlenmesini de mahkemeden doğrudan isteyebilme ehliyetine haizdir.

Nitekim Türkiye'nin de taraf olduğu BMÇHS çocuğun doğumdan itibaren ana ve babasını bilme ve onlar tarafından bakılma (m.7/1) ve üstün yararına aykırı olmadıkça ana ve babasının her biriyle düzenli ve doğrudan kişisel ilişki kurma hakkını güvence altına almakta (m. 9/3) ayrıca taraf devletlere bu hakka saygı gösterme yükümlülüğü yüklemektedir. Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca iç hukukumuzun doğrudan uygulanabilir bir parçası olan bu düzenlemeler, kişisel ilişki hakkının bizzat çocuğa ait temel bir hak olduğunun en önemli uluslararası dayanağını oluşturur. Aynı anlayış, 2010 yılında Anayasa'nın 41. maddesine eklenen, *"Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir."* hükmüyle anayasal güvenceye de kavuşturulmuş ve Yargıtay da taraf devletlerin mutlak surette uymak zorunda olduğu bu uluslararası normları istikrarla uygulamaya başlamıştır[72].

Tüm bu anayasal ve uluslararası hukuki güvencelerin doğal bir neticesi olarak; evlat edinilen çocuğun genetik ana ve babasıyla kişisel ilişki kurma hakkı da salt

haklı kılan olağanüstü bir halin varlığı ve kurulacak ilişkinin çocuğun yararına uygunluğu olduğu kabul edilmektedir. (Serdar (n 38) 756).

70 Droz-Sauthier ve Zermatten (n 17) 283

71 Cottier (n 36) N 1; Öztan (n 10) 469; Serozan (n 4) 242.

72 "Anayasa m. 41'deki 2010 değişikliğinden önce de doktrin ve Yargıtay; çocuğu koruma nesnesi değil, hak süjesi olarak nitelendirmekteydi. Nitekim Yargıtay, TMK m. 322 ve 323 hükümleri ile BMÇHS'ni birlikte değerlendirerek kişisel ilişkinin çocuğun da temel hakkı olduğunu anayasal değişiklik öncesinde açıkça kabul etmekteydi. Yargıtay 2. HD., T. 16.05.2000, E. 2000/6094, K. 2000/6436 (www.hukukturk.com, Erişim Tarihi 04.08.2026)

yetişkinlerin talepleri üzerinden değil, bağımsız hak öznesi olan çocuğun üstün yararı perspektifinden titizlikle değerlendirilmesi gereken çok boyutlu bir meseledir. Modern hukukta karşılıklı ve vazgeçilmez bir kişilik hakkı olarak nitelendirilen bu kurumun evlat edinme hallerinde de çocuğun menfaatine hizmet ettiği ölçüde varlığını sürdürebileceği kabul edildiğinde; ilişkinin tesisi yönündeki talep hakkının yalnızca genetik ebeveynlere değil, mutlak surette çocuğun bizzat kendisine de tanınması hukuki ve sistematik bir zorunluluktur.[73]

III. EVLAT EDİNMEDE GENETİK ANNE VE BABANIN ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURMA HAKKININ DEĞERLENDİRİLMESİ

A. EVLAT EDİNME SİSTEMLERİ VE TÜRK HUKUKUNDAKİ DURUM

Evlat edinme, genetik soybağından bağımsız olarak *sosyal ebeveynliği* hukuken tanıyan ve bu suretle yapay bir soybağı ilişkisi kuran kendine özgü bir aile hukuku kurumudur[74]. Bu nedenle, farklı hukuk sistemlerinde benimsenen model, kuruluş usulü ve doğurduğu hukuki sonuçlar esas alınarak farklı sistemler altında incelenir[75]. Çalışmamız bakımından önem taşıyan temel ayrım ise, evlat edinmenin evlatlığın genetik ailesiyle olan hukuki bağlarına etkisini esas alan üçlü ayırımdır.

Tam evlat edinme sistemi (*adoption plénière*); evlat edinen ile evlatlık arasında tam ve eksiksiz hısımlık ilişkisi tesis ederken, evlatlığın genetik ana babasıyla olan nesep ve hısımlık bağını bütünüyle ortadan kaldıran bir modeldir. Sistemin temel gayesi; çocuğun biyolojik ailesinden tamamen koparılarak evlat edinen aileyi tam anlamıyla kabullenmesi ve taraflar arasında kan bağına eşdeğer, gerçek bir aile bağının kurulmasıdır. Bu mutlak kopuşun doğal sonucu olarak; evlatlığın genetik ailesiyle arasındaki velayet ve mirasçılık sıfatı da dahil olmak üzere tüm hukuki bağlar kesin olarak son bulur; geriye eski aileyle devam eden yegane hukuki ilişki olarak salt evlenme yasağına dair istisnai durumlar kalır[76]. Buna

---

[73] Türk hukukunda içtihat ve uluslararası sözleşmelerle kabul edilen bu 'karşılıklı hak' statüsü, İsviçre'de doğrudan kanun lafzında yer alır. CC. m.273'te 2000 yılında yapılan reformla, kişisel ilişkinin yalnızca ebeveyne ait bir yetki olmayıp çocuk ve ebeveyn tarafından 'karşılıklı olarak' talep edilebileceği açıkça düzenlenmiştir. Cottier (n 36) N 1, 2.

[74] Philippe Meier, 'Art 264' içinde Pascal Pichonnaz, Bénédict Foëx ve Christiana Fountoulakis (eds), *Commentaire Romand, Code Civil I* (2. Baskı, Helbing Lichtenhahn 2023) N 1.

[75] Evlat edinme sistemleri, kabul biçimine göre serbesti, yasaklama ve kısıtlama; kuruluş şekline göre ise sözleşme, karar, karma (muhtelit) ve tescil–ilan sistemleri olarak tasnif edilmektedir. Serbesti sistemi yaş sınırlaması öngörmezken, yasaklama sistemi evlat edinmeyi reddetmekte, kısıtlama sistemi ise belirli yaş veya kişi gruplarıyla sınırlandırmaktadır. Kuruluş bakımından evlat edinme tarafların iradesiyle, mahkeme veya yetkili makam kararıyla yahut her iki unsurun birlikte gerçekleşmesiyle kurulabilmektedir. Türk hukukunda ise tescil kurucu değil, bildirici niteliktedir.

[76] Bu yönde bkz. Cem Baygın, 'Evlat Edinmenin Sonuçları' (2003) 7(3–4) *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 627, 627-628; Emine Akyüz, 'Evlat Edinmeye İlişkin Uluslararası Sözleşmeler, Çağdaş Hukuk Sistemleri ve Türk Medeni Kanunu' içinde *Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu'na Armağan* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No 498, 1995) 155; Murat Aydoğdu, *Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme* (2. Baskı, Adalet 2010) 68; Ali Er, *4721 Sayılı Türk*

karşılık, evlatlık yasal olarak evlat edinenin öz çocuğu statüsüne geçer ve onun akrabalarıyla da arasında hısımlık bağı kurulur[77]. Bu soybağı, tıpkı kan bağına dayanan nesepte olduğu gibi kural olarak *çözülmez* bir nitelik taşır; dolayısıyla ilişkinin sonradan tarafların talebi veya haklı nedenlerin varlığıyla dahi ortadan kaldırılması mümkün değildir[78].

Sınırlı evlat edinme sistemi (*adoption simple*), evlat edinenle evlatlık arasında yalnızca sınırlı bir hısımlık ilişkisi kuran ve evlatlığın genetik (biyolojik) ailesiyle arasındaki nesep ve hukuki bağları tamamen koparmayan esnek bir yapıdır[79]. Bu esnek ve sınırlı yapının en belirgin yansıması miras hukukunda kendini gösterir; zira sistemde kural olarak tek yönlü bir mirasçılık ilişkisi hakimdir. Ayrıca, tam evlat edinme sisteminin çözülmez yapısından farklı olarak bu modelde; tarafların karşılıklı anlaşması veya haklı sebeplerin varlığına dayanılarak evlatlık ilişkisinin ileriye etkili (*ex nunc*) olarak ortadan kaldırılması hukuken mümkündür[80]. Tarihsel kökeni Roma hukukuna uzanan bu kısmi yapı, 20. yüzyılın ikinci yarısında çocuk hukukunda yaşanan modernleşme eğilimlerinin bir sonucu olarak yavaş yavaş terk edilmiştir. Eski Alman, eski İsviçre ve 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenîsi dönemlerinde tatbik edilen bu sistem, modern hukukta yerini büyük ölçüde tam evlat edinme modeline bırakmış; yürürlükteki Türk Medeni Kanunu'na da özellikle evlatlığın kendi biyolojik ailesine mirasçılığının devam etmesi gibi boyutlarıyla kısmen entegre edilmiştir.

Karma evlat edinme sisteminde (*système mixte*); tam ve sınırlı evlat edinme rejimleri, evlat edinilenin küçük veya ergin olmasına bağlı olarak ikili bir yapıda birlikte tatbik edilmektedir. Bu sisteme göre; küçüklerin evlat edinilmesinde biyolojik aileyle bağları tamamen koparan tam evlat edinme hükümleri esas alınırken; erginlerin evlat edinilmesinde eski aileyle hukuki bağların korunduğu sınırlı evlat edinme kuralları uygulama alanı bulur[81]. Sistemin doğurduğu hukuki sonuçlar da doğrudan bu ikili yapıya göre şekillenir: Küçüklerin evlat edinilmesi neticesinde çocuğun genetik ailesiyle olan hısımlık bağı bütünüyle sona ererken; erginlerin

Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Küçüklerin Evlat Edinilmesi (1. Baskı, Filiz Kitabevi 2020) 7; Gözde Çağlayan Aygün, *Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Evlat Edinme ve Sonuçları* (1. Baskı, Yetkin Yayınları 2020) 26; A. Cemal Ruhi, *Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması* (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2002) 21; Dilara Zorlutuna, İsviçre Medeni Kanun'u ile Karşılaştırmalı Olarak Türk Hukukunda Küçüklerin Evlat Edinilmesi (Seçkin 2024) 73.

77 Er (n 76) 8.

78 Baygın (n 1) 212.

79 Evlatlığın biyolojik ailesiyle olan hukuki bağlarını tamamen ortadan kaldırmaması sebebiyle bu sistem, öğretide "kısmi", "sınırlı", "gevşek", "zayıf" veya "basit evlat edinme sistemi" (*einfache Adoption*, *schwaches Adoptionssystem*) olarak da adlandırılmaktadır. Akyüz (n 76) 155; Baygın (n 76) 627-628; Ruhi (n 76) 21, 69; Aydoğdu (n 76) 62.

80 Akyüz (n 76) 155.

81 Çağlayan Aygün (n 76) 28; Er (n 76) 9.

evlat edinilmesinde biyolojik aileyle olan hısımlık ilişkisi, bilhassa miras hukuku bakımından mevcudiyetini sürdürmektedir[82]. Sistem modern çocuk ve aile hukukunda önemli bir yer tutar[83].

Türk Medeni Kanunu'ndaki evlat edinmeye ilişkin hükümler, büyük ölçüde mehaz İsviçre Medeni Kanunu'nun 1972 yılında kabul edilip 1973'te yürürlüğe giren hükümlerinden iktibas edilmiş olsa da İsviçre hukukunda bu alanda yaşanan güncel reformlar neticesinde her iki hukuk sistemi arasında belirgin farklılıklar doğmuştur. Buradaki en temel ayrım; Türk kanun koyucusunun, mehaz İsviçre hukukundaki o döneme ait katı tam evlat edinme (*adoption plénière*) sistemini mutlak bir biçimde benimsememesi örneğin evlatlığın biyolojik ailesine mirasçılığını koruması ve İsviçre'nin 2018 yılında geçiş yaptığı modern açık evlat edinme (*adoption ouverte*) modeline de henüz yabancı kalmasıdır[84]. Bu kanunlaştırma tercihlerinin doğal sonucu olarak evlat edinmenin hukuki sonuçları; bilhassa evlatlığın hukuki statüsü, genetik ailesiyle hısımlık bağının devamı ve fiili kişisel ilişkilerin tesisi gibi hususlarda her iki hukuk sistemi günümüzde birbirinden oldukça farklı rejimlere tabi hale gelmiştir.

Doktrinde, Türk hukukunun tamamen sınırlı evlat edinme sistemini benimsediği yönünde görüşler mevcut olsa da[85] baskın görüş; mehaz İsviçre hukukundan ayrılan mevcut düzenlemeleri ile kendine özgü (*sui generis*) özellikler taşıyan ve kısmen sınırlı evlat edinme esasına dayanan karma bir sistemin benimsendiği yönündedir[86].Kendi içinde barındırdığı dogmatik uyumsuzluklar nedeniyle bu *sui generis* yapı, her iki sistemin birbiriyle çelişen özelliklerini aynı anda bünyesinde barındırdığı için doktrinde haklı eleştirilere maruz kalmaktadır. Nitekim kanun koyucu; bir yandan TMK m. 282/3 hükmüyle evlat edinen ve hısımları ile

---

82 Er (n 76) 9.

83 Günümüzde başta Almanya olmak üzere Fransa, İtalya, Belçika, İspanya, gibi ülkelerin hukuklarında geniş bir uygulama alanı bulur. Cengiz Kaya, *Türk Hukukunda Evlat Edinme* (1. Baskı, Beta Yayıncılık 2009) 20; Ruhi (n 76) 22.

84 İsviçre'de tam evlat edinmenin biyolojik aileyle bağları tümüyle koparan yapısı, 1 Ocak 2018 tarihli reformla esnetilmiştir. Nitekim CC. m.268e uyarınca, evlat edinenler ile öz anne-baba arasında akdedilip resmi makamca onaylanan bir anlaşmayla, çocuk ile biyolojik ailesi arasında kişisel ilişki tesisine imkân sağlanmıştır. Ayrıntılı bilgi ve İsviçre hukukundaki tartışmalar için bkz. Cottier (n 19) N 17.

85 Çağlayan Aygün (n 76) 27; Ruhi (n 76) 69. Baygın ise, Türk Medeni Kanunu'nun esas itibarıyla sınırlı evlat edinme sistemini benimsediğini, ancak tam evlat edinmeye özgü bazı sonuçlara da yer verdiğini belirtmektedir (Baygın (n 76) 629). Kanaatimizce, özellikle evlat edinme ilişkisinin kural olarak sona erdirilememesi dikkate alındığında, Türk hukuku tam evlat edinmeye yakın kendine özgü (*sui generis*) bir karma sistem benimsenmektedir.

86 Aydoğdu (n 76) 77; Zorlutuna (n 76) 75. Aksi yönde Serozan, yabancı hukuk kurumlarının iktibasında sistem bütünlüğünün korunması gerektiğini, farklı sistemlere ait kuralların bir araya getirilmesiyle özgün bir sentez değil, *"derme çatma arabesk bir mozaik"in* ortaya çıkacağını belirterek Türk hukukunda *sui generis* bir sistemin oluştuğu görüşünü reddetmektedir. Rona Serozan, 'Yeni Medeni Kanun'un Çocuklara (Soybağı Hukukuna ve Çocuk Haklarına) İlişkin Düzenlemesi' içinde Arslan Kaya (ed), *Bilgi Toplumunda Hukuk: Ünal Tekinalp'e Armağan*, Cilt-II (Beta Yayınları 2003) 506.

evlatlık arasında tam bir soybağı kurarak tam evlat edinme sisteminin gereğini yerine getirirken, diğer yandan TMK m. 314/5 uyarınca evlatlığın genetik ailesiyle olan hısımlık ve miras bağını koparmayarak sınırlı evlat edinme rejiminin esaslarını yaşatmaktadır.

Türk kanun koyucusunun, modern hukuk sistemlerinde esas alınan küçükler için tam, erginler için sınırlı evlat edinme'sisteminin kabulü şeklindeki ikili ayrımı göz ardı ederek her iki sistemi birbirine entegre etmesi doktrinde yoğun şekilde eleştirilen bir diğer hususdur. Gerçekten de tam evlat edinme sisteminin ağırlıkta olduğu bir yapıda, genetik aile bağının devamı gibi sınırlı evlat edinmeye özgü niteliklerin korunması kurumun doğasına açıkça aykırıdır[87]. Biyolojik kökenle hukuki bağların bütünüyle kesilmediği bu çelişkili tercih; uygulamada çifte mirasçılık ve genetik aileyle kişisel ilişki çatışmaları gibi aşılması güç hukuki uyuşmazlıklara zemin hazırlar. Sistemdeki bu dogmatik karmaşayı en sert şekilde eleştiren *Serozan*; çağdaş tam evlat edinme sisteminin benimsenmesi gerekirken mevcut ikili yapının korunmasını, evlatlığın hem yeni hem de genetik ailesiyle çifte soybağına ve çifte mirasçılığa sahip kılınmasını *"çağ dışı bir yaklaşım"* olarak nitelemektedir[88]. Hukuki bağları kesin olarak koparmayan bu karmaşık yapı, ülkemizde evlat edinme kurumuna olumsuz bakılmasına ve bireylerin bu kurumdan uzaklaşmasına da yol açar[89].

B. GENETİK ANA VE BABANIN ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURMA HAKKI

1. Türk ve İsviçre Hukuklarında Genetik Ana Babanın Kişisel İlişki Hakkı

Türk Hukuku yönünden genetik ana ve babanın evlat edinilen çocukla kişisel ilişki kurma hakkı incelenirken göz önünde bulundurulması gereken ilk husus; kanun koyucunun soybağı kurumunu sözü ve özüyle nasıl temellendirdiği ve bu alanın nasıl sınırlandırıldığıdır. Türk Medeni Kanunu'nun sistematiği içinde; kanun koyucunun hem ana ve baba (m. 323, 324) hem de üçüncü kişilerle (m. 325) kurulacak kişisel ilişkilere dair düzenlemeleri '*Velayet'* başlığı altında değil, bilinçli bir kanunlaştırma tercihiyle *'Soybağının Hükümleri'* ayrımında ele aldığı görülür. Bu isabetli sistematik tercih açıkça göstermektedir ki; kişisel ilişki kurma hakkı, velayet hakkının basit bir uzantısı veya doğrudan bir sonucu değildir. Aksine bu hak, kaynağını doğrudan doğruya soybağından alan, velayetten bütünüyle bağımsız ve özerk bir haktır. Kural olarak velayet kurumu doğrudan doğruya çocuğun bakım, eğitim ve korunmasına dair üstün yararını teminat altına almayı hedeflerken[90]; kişisel ilişki kurma hakkı, çocuk ile ebeveyni

87 Ruhi (n 76) 21-22 ve 69.

88 Serozan (n 4) 233, Aydoğdu (n 76) 69-70; Zorlutuna (n 76) 75-76.

89 Serozan (n 4) 233.

90 ATF 144 II 56, 5. 2 ; ATF 136 I 297, 8.2; Michelle Cottier, 'Art. 296' içinde Pascal Pichonnaz, Bénédict Foëx ve Christiana Fountoulakis (eds), Commentaire Romand Code Civil I (2. Baskı, Helbing Lichtenhahn 2023) N 7; Meier ve Stettler (n 12) N 32 ve 668; Papaux van Delden (n 12) 32.

arasındaki manevi ve içsel bağı tesis etme ve bu sosyal-duygusal bağı koruma amacına hizmet eder[91]. İşte bu temel dogmatik gerekçeyle kanun koyucu; velayet hakkına sahip olmayan veya velayeti kendisine bırakılmayan ana ve babadan her birinin, çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkını özel bir yasal güvenceye kavuşturmuştur. Kurulacak bu kişisel ilişkinin sınırları TMK m. 324 hükmüyle çizilmiş olup; madde gereğince genetik ana baba, evlat edinilen çocuğun gelişimine, eğitimine veya yeni ailesine uyum sürecine zarar verebilecek her türlü tutumdan imtina etmek zorundadır. Aksi halde, kişisel ilişkinin mahkemece reddedilmesi yahut tamamen sona erdirilmesi mümkündür[92].

Evlat edinme halinde genetik anne ve babanın çocukla kişisel ilişki kurmasına mutlak bir yasal engel getirmeyen Türk hukukunda bu hakkın tesisi, belirli koşullara tabidir. Bu koşulların ilki, kurulan yeni soybağının doğal bir neticesi olarak genetik ebeveyn ile çocuk arasındaki velayet ilişkisinin hukuken sona ermiş olması; ikincisi ise talep edilen kişisel ilişkinin mutlak surette çocuğun yararına hizmet etmesidir.

Kişisel ilişkinin tesisi konusunda karar verecek olan hakim, tarafların menfaatlerinin çatışması durumunda çocuğun yararını birincil planda değerlendirmekle yükümlüdür[93]. Ne var ki bu evrensel ilke, genetik ana babanın menfaatlerinin tamamen dışlanacağı veya yok sayılacağı anlamına gelmemekte; yalnızca menfaatler dengesinde çocuğun yüksek yararına her zaman öncelik tanınması gerektiğini ifade etmektedir.[94]. Menfaat çatışmasındaki bu dengeleme ilkesi AİHS m.8 bağlamında ebeveynin özel ve aile hayatına saygı hakkı ile çocuğun üstün yararı arasında kurulması gereken adil denge yükümlülüğünü de ifade eder[95]. Ancak İsviçre Federal Mahkemesi'nin ve doktrininin açıkça vurguladığı üzere, kişisel ilişkinin düzenlenmesinde birincil ölçüt çocuğun iyiliği olup bu denge arayışın-

---

91 Gerçekten de çocukla ana ve babası arasındaki genetik bağa özgü ilişki çocuğun doğumu anından itibaren başlar. Anne Reiser, 'Autorité parentale, garde, relations personnelles: comment obtenir l'exécution des jugements, de lege lata?' içinde Christiana Fountoulakis, Pascal Pichonnaz ve Alexandra Rumo-Jungo (eds.), *Droit de la famille et nouvelle procédure* (Schulthess, 2012) 199; Cottier (n 36) N 4, 5. Fiili bir aile hayatının kurulamamasının başvurucuya atfedilemeyeceği durumlarda AİHS m. 8'in sağladığı koruma hakkında bkz. William A Schabas, *The European Convention on Human Rights: A Commentary* (Oxford University Press 2016) 390. Konuya ilişkin temel AİHM içtihatları için özellikle bkz. AİHM, *Olsson v İsveç* Başvuru No 10465/83 (24.03.1988), § 59; AİHM, *Eriksson v İsveç* Başvuru No 11373/85 (23.05.1989), § 58; AİHM, *Scozzari ve Giunta v İtalya* Başvuru No 39221/98 ve 41963/98 (13.07.2000), § 169; AİHM, *Strand Lobben ve diğerleri v Norveç* [BD] Başvuru No 37283/13 (10.09.2019), § 202.

92 Ömer Uğur Gençcan, *Hısımlık Hukuku* (1. Baskı, Yetkin Yayınları 2018) 676; Serdar (n 38) 773, 774.

93 ATF 111 II 408. (www.bger.ch, Erişim Tarihi 12.07.2026)

94 Yılmaz (n 30) 111.

95 AİHM, *Callamand v Fransa* Başvuru No 2338/20 (07.04.2022), §§ 34–36; TF 5A_576/2024, 26 Haziran 2025, consid. 4.4.

da çocuğun üstün yararı her zaman ağır basar ve ebeveynlerin çıkarları zorunlu olarak ikinci planda kalır[96].

İsviçre hukukunda, çocuk ile ebeveynleri arasında bir menfaat çatışması doğduğunda ebeveynin temsil yetkisi kanun gereği (*ex lege*) ortadan kalkar (CC m. 306/3) ve çocuğun iradesini yargılamaya yansıtmak üzere bağımsız bir çocuk temsilcisi (CC m. 314abis) atanması hukuki zorunluluk teşkil eder.[97] Çocuğun yararını merkeze alan bu mekanizmanın Türk hukukundaki tam karşılığı ise; yasal temsilci ile küçük arasındaki menfaat çatışmalarını düzenleyen TMK m. 426/2 ve özel nitelikli TMK m. 342 hükümleri uyarınca atanabilecek olan temsil kayyımlığıdır.

Türk hukukunun aksine İsviçre hukukunda evlat edinilen çocuk ile genetik ebeveynler arasında yasal soybağı sona erdiğinden, kişisel ilişki hakkı da kural olarak ortadan kalkar. Ancak uluslararası gelişmeler ve bilhassa açık evlat edinme (*adoption ouverte*) sistemlerinin yaygınlaşması ile biyolojik kökenin korunmasına yönelik artan duyarlılık, İsviçre hukukunda bu katı yaklaşımın yumuşatılmasına zemin hazırlamıştır.[98] Nitekim 2018'de yürürlüğe giren evlat edinme hukuku reformuyla genetik aileyle ilişkinin tamamen kesilmesini esas alan mutlak anlayış terk edilmiş; evlat edinenler ile genetik ebeveynler arasında, çocuğun biyolojik ailesiyle belirli ölçüde kişisel ilişki kurmasına veya bilgi paylaşımına imkan tanıyan anlaşmaların yapılabileceği kabul edilmiştir (CC m. 268e). Taraflar arasında bu kapsamda bir anlaşmanın bulunmaması ihtimalinde ise evlat edinilen çocuk ile aralarında önceden gelen fiili ve güçlü sosyal-duygusal bağ (*lien socio-affectif / parenté sociale*) varsa, genetik ebeveynlerin CC m. 274a kapsamında kişisel ilişki kurulmasını talep edebilme imkanları bulunur[99]. Ancak bu talep evlat edinme kararıyla yasal soybağı kesilen ve ebeveynlik sıfatını kaybeden genetik ebeveyn yönünden; artık olağanüstü koşulların varlığı halinde ve bütünüyle çocuğun üstün yararının gerektirdiği ölçüde ancak üçüncü kişi sıfatı ile ileri sürülebilir[100].

Kanaatimizce burada önemle vurgulanması gereken husus, CC m. 268e hükmünün evlatlığın biyolojik ailesiyle kişisel ilişki kurmasına yönelik doğrudan

---

96 ATF 147 III 209, consid. 5.1; TF 5A_74/2024 du 16 Ocak 2025, consid. 8.2.2; Anaïs Hauser, 'Le critère de l'intérêt supérieur de l'enfant dans le cadre du droit aux relations personnelles du parent d'intention – respectivement du parent social – sur l'enfant de son ex-compagne' *Newsletter DroitMatrimonial.ch* (Eylül 2025) <www.droitdesfamilles.ch/familles/jurisprudence/analyse/642> Erişim Tarihi 04.08.2026.

97 Bu konuda bkz. Anaïs Hauser, 'Représentation de l'enfant devant le Tribunal fédéral dans le cadre de la procédure de séparation de ses parents: analyse de l'arrêt du Tribunal fédéral 5A_178/2024' *Newsletter DroitMatrimonial.ch* (Kasım 2024) <www.droitdesfamilles.ch/familles/jurisprudence/analyse/592> Erişim Tarihi 04.08.2026.

98 Cottier (n 19) N 17.

99 Cottier (n 51) N 2.

100 TF 5A_576/2024, 26 Haziran 2025, consid. 4.1 ve 4.2; ATF 127 III 295, 298, E. 4 (www.bger.ch, Erişim Tarihi12.07.2026).

bir hak tanımadığı; aksine sıkı şekil şartlarına ve münhasıran Çocuk Koruma Dairesi'nin *(Autorité de protection de l'enfant)* onayına bağlı istisnai bir temas mekanizması öngördüğüdür. Sürecin mutlak merkezinde çocuğun üstün yararı ve iradesi yer alır. Buna göre; kişisel ilişki tesisi için çocuğun bizzat dinlenmesi yasal bir zorunluluk olup, kural olarak on iki yaşını doldurmakla ayırt etme gücünü kazandığı kabul edilen çocuğun açık rızası olmaksızın genetik ebeveyni ile kişisel ilişkinin kurulması veya sürdürülmesi hukuken mümkün değildir[101]. Çocuk Koruma Dairesi'nin onayladığı bu sözleşme, taraflarca tek taraflı olarak ortadan kaldırılamaz veya değiştirilemez. Ancak çocuğun menfaatinin tehlikeye düşmesi veya uyuşmazlık çıkması halinde Daire, anlaşmayı bütünüyle iptal etmeye veya sınırlarını yeniden çizmeye yetkilidir (CC m. 268e/2). En önemlisi ise hükmün genetik ebeveynlere çocuk üzerinde mutlak ve bağımsız bir talep hakkı vermemesidir. Kanun koyucu, çocuğun genetik ailesiyle iletişimi reddetme hakkını her zaman saklı tutmuş ve güvence altına almıştır. Buna göre ayırt etme gücüne sahip çocuk biyolojik ailesiyle teması ve hakkındaki bilgilerin (karne, fotoğraf vb.) paylaşılmamasını isteme hakkına sahip olup; taraflar arasında geçerli bir anlaşma bulunsa dahi çocuğun bu yöndeki mutlak iradesinin hiçbir şekilde aşılamayacağı kabul edilmiştir (CC m. 268e/3).Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde; İsviçre hukukunda CC m. 268e ile getirilen düzenlemenin biyolojik ebeveynlere doğrudan bir kişisel ilişki hakkı tanımaktan ziyade, bütünüyle çocuğun üstün yararına odaklanan, idari makamların denetimine tabi olan ve en nihayetinde çocuğun iradesiyle sınırlandırılmış *istisnai bir temas mekanizması* öngördüğü açıkça anlaşılmaktadır.

2. Türk Hukukunda Doktrin Görüşleri ve Yargıtay Uygulaması

Evlat edinme kararı, genetik ana ve baba ile çocuk arasındaki kişisel ilişkinin devam edip etmediği ve devam ediyorsa hangi hukuki temele dayanacağı sorularını gündeme getirir. Türk hukuku, tam evlat edinme sisteminden farklı olarak TMK m. 314/V ile soybağını koruyan karma bir model benimsediğinden; velayetin evlat edinene geçmesine rağmen soybağının sürmesi ve kanunda bu hususu düzenleyen açık bir hükmün bulunmaması, öğretide kişisel ilişki hakkının hukuki niteliği ve dayanağı konusunda iki farklı görüşün doğmasına yol açmıştır.

Doktrindeki birinci görüşe göre, ana ve babanın evlat edinmeye rıza göstermesi (m. 309), rızalarının aranmasını gerektirmeyen bir halin bulunması (m. 311-312) veya çocuğun evlat edindirilmek üzere bir kuruma yerleştirilmesi halinde, genetik ana ve babanın çocukla kişisel ilişki kurma hakkı kural olarak sona erer. Zira, kurumun asıl amacı, çocuğun yeni ailesine tam anlamıyla uyum sağlamasıdır. Hatta bu yöndeki bazı yazarlar, çocuğun yeni ailesine sorunsuz uyumunu güvence altına almak adına, genetik aile ile yapılacak bir anlaşma ile bu haktan

[101] ATF 131 III 553. (www.bger.ch, Erişim Tarihi 12.07.2026). Federal Mahkemesi'nin bu kök içtihadı değerlendirmesi için Droz-Sauthier ve Zermatten (n 17) 293.

vazgeçilebilmesinin de mümkün olduğunu savunur[102]. Dolayısıyla genetik ana ve baba istisnai haller dışında kişisel ilişki talep edemeyecek; ancak olağanüstü hallerin varlığında TMK m. 325 uyarınca üçüncü kişi sıfatıyla talepte bulunabilecektir. Nitekim *Öztan›a* göre, evlat edinmeye rıza gösteren ana ve baba, bu sırada kişisel ilişkiye ilişkin bir irade açıklamasında bulunmamışlarsa, evlat edinmeyle birlikte velayet ve kişisel ilişki haklarını kaybederler; buna karşılık, rıza beyanından önce TMK m. 325'in kıyasen uygulanmasını talep ederek kendilerine ziyaret hakkı tanınmasını güvence altına alabilirler. Aksi halde, evlat edinmeyle birlikte kişisel ilişki hakkı sona erer; zira aynı anda iki ana ve iki babanın hukuk düzenince tanınması mümkün değildir[103]

Doktrindeki hakim görüşe göre ise, evlat edinme ile velayet hakkı evlat edinene geçse de genetik ana ve babanın çocukla kişisel ilişki kurma hakkı sona ermez. Zira bu hak, velayetten değil, soybağı ilişkisinden kaynaklanan ve kişilik hakkı niteliği taşıyan bağımsız bir haktır[104]. Türk hukukunda evlat edinme, genetik aile ile çocuk arasındaki soybağını ortadan kaldırmadığından, velayetin kaybı kişisel ilişki hakkını da sona erdirmez. Bu nedenle, evlat edinmeye rıza gösterilmiş olması (m. 309), kişisel ilişki hakkından zımnen vazgeçildiği anlamına gelmeyeceği gibi, evlat edinenlerle bu haktan feragat edildiğine veya gelecekte kullanılmayacağına ilişkin yapılacak anlaşmalar da kişilik hakkının devredilmez ve vazgeçilmez niteliği gereği hukuken geçersizdir[105].

Kanaatimizce, TMK m. 311 ve 312'de öngörülen haller, kişisel ilişki hakkını kendiliğinden ortadan kaldıran sebepler olarak yorumlanamaz. Bu haller, hakkın varlığını değil, yalnızca TMK m. 324 uyarınca somut olayda sınırlandırılmasını veya kaldırılmasını haklı kılabilir. Bu nedenle evlat edinme sonrasında da genetik ana ve baba kural olarak kişisel ilişki hakkını korur; *ancak bu hakkın kullanılması ve kapsamı, her somut olayda münhasıran çocuğun üstün yararına göre* belirlenir. Genetik aileyle ilişkinin çocuğun ruhsal, duygusal ve pedagojik gelişimine katkı sağladığı ölçüde kişisel ilişkinin sürdürülmelidir.

Ayırt etme gücüne sahip küçüğün hakim tarafından resen ve bizzat dinlenerek görüşünün alınması; mahkemenin kişisel ilişkinin tesis edilip edilmeyeceğine ve kurulacak ilişkinin sınırlarına dair vereceği kararda kritik bir role sahiptir. Ancak belirtmek gerekir ki çocukların olgunluk düzeyi, her zaman biyolojik yaşlarıyla doğru orantılı olmayabilir. Bu nedenle her somut olay nezdinde ayrı

---

102 Bkz. Akyüz (n 1) 195; Öztan (n 10) 996.

103 Bu yönüyle evlat edinme boşanmadan farklılaşır. Boşanmada yasal soybağı tek bir anne-babaya dayandığından, velayeti almayan ebeveynle kişisel ilişki tesisi ebeveynin kişilik hakkını tatminden ziyade bütünüyle çocuğun yararına hizmet eder. Öztan (n 10) 997.

104 Akyüz (n 1) 194; Akıntürk ve Ateş (n 1) 386; Çağlayan Aygün (n 76) 142; Tekinay (n 2) 467; Yılmaz (n 30) 107; Baygın (n 1) 232; Ömer Uğur Gençcan, Aile Hukuku (Yetkin Yayıncılık 2011) 1283; Aydoğdu (n 76) 543; Özdemir ve Ruhi (n 10) 863. Serdar (n 38) 753-754.

105 Gençcan (n 104) 1435; Aydoğdu (n 76) 547; Baygın (n 1) 232; Er (77) 103; Erlüle (n 45) 219.

bir değerlendirme yapılması çocuğun üstün yararına daha uygun düşer[106]. Çocuğun dinlenmesinde ayırt etme gücü ve yaş sınırı hususunda Yargıtay içtihatları esas alınmakta olup[107], idrak çağına gelmiş çocukların bizzat uzmanlar eşliğinde dinlenerek görüşlerinin alınması gerektiği vurgulanır[108].

Yargıtay da genetik ana ve babanın kişisel ilişki talebini kategorik olarak reddetmemekte; ilişkinin kurulup kurulmayacağı değerlendirmesini münhasıran çocuğun üstün yararı ve somut olayın özellikleri ölçütlerine göre belirlemektedir. Bu doğrultuda Yüksek Mahkeme, öz annesiyle bağını bildiği ve ilişkinin sürdürülmesinin psikolojik gelişimine katkı sağlayacağı sosyal inceleme raporuyla ortaya konulan bir olayda, çocuk ile biyolojik annesi arasında uygun sürelerle kişisel ilişki kurulmasına karar vermiştir[109]. Yine küçüğün evlat edinilmeden önce genetik ailesiyle birlikte yaşamış olması veya kurum bakımında bulunduğu dönemde menfaatine aykırı olmadıkça onlar tarafından ziyaret edilmesi, taraflar arasında fiili bir kişisel ilişki doğurduğundan Yargıtay evlat edinme kararıyla velayet hakkı evlat edinene geçmiş olsa dahi, bu fiili ilişkiye dayanan kişisel ilişkinin kurulmasına imkân tanımıştır[110]. Bir diğer kararda ise Yargıtay *"...Küçüğün bir başka aile tarafından evlat edinilmiş olması, gerçek ana ve babanın çocuklarıyla kişisel ilinkisini keser ise de gerçek ailesi ile aralarındaki soybağının bir gereği olarak bu hakkı ilaniha-ye ortadan kaldırmaz. Koşullarının varlığı halinde ve küçüğün menfaatine uygun düştüğü ölçüde hakim kararıyla bu ilişki yeniden tesis edilebilir..."* ifadesiyle, çocuğun yararının bulunması kaydıyla bu ilişkinin kurulabileceğini ifade eder[111]. Buna karşılık Yargıtay bir kararında ise, koruma altındaki çocuğun hiç tanımadığı biyolojik anne, baba ve kardeşleriyle görüşmeye zorlanmasının huzur ve gelişimini olumsuz etkileyeceği gerekçesiyle kişisel ilişki talebini reddetmiştir[112].

---

106 Öztan (n 10) 1029; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 1) 375-376.

107 İsviçre Federal Mahkemesi, çocuğun dinlenmesi bakımından kural olarak altı yaş sınırını benimsemekle birlikte, daha küçük yaştaki çocukların da somut olayda taraflar arasındaki ilişkinin niteliğini ortaya koyabilecekleri ölçüde dinlenebileceğini kabul etmektedir (ATF 131 III 553, E. 1.2.3). Yargıtay ise genel olarak on yaşını idrak yaşı olarak esas almakta; buna karşılık velayet uyuşmazlıklarında sekiz yaşındaki çocukların da yeterli idrak gücüne sahip olabileceğini kabul etmektedir (YHGK, 16.03.2012, E. 2011/2-884, K. 2012/197; YHGK, E. 2017/2-3117, K. 2018/1278; ayrıca bkz. Yargıtay 2. HD, 21.02.2017, E. 2016/22453, K. 2017/1771; 12.01.2017, E. 2016/24437, K. 2017/300). (www.lexpera.com, Erişim Tarihi 25.07.2026)

108 YHGK. T. 17.10.2012, E. 2012/2-401, K. 2012/723, (www.lexpera.com, Erişim Tarihi 25.07.2026)

109 Yargıtay 2. HD., 25.09.2012, E. 2012/2698, K. 2012/22458; Yargıtay 2. HD T. 13.05.1991, E.4151, K. 7800. (www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi 25.07.2026).

110 Erlüle (n 45) 181; Yılmaz (n 30) 105.

111 Akyüz (n 1) 208; Bahar Öcal Apaydın ve Selim Hışım, 'Türk Aile Hukukunda Çocuğun Katılım Hakkı' içinde Aslı Makaracı, Seda Öktem Çevik ve Gülen Sinem Tek (eds), Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması (1. Baskı, Seçkin Yayınevi 2021) 304, 305; Erlüle (n 45) 225 vd; Serdar (n 38) 748; Yılmaz (n 30) 110, 111.

112 Yargıtay 2.HD T. 24.10.2024, E. 2024/7036, K. 2024/7903 (www.lexpera.com, Erişim Tarihi 25.07.2026)

Her ne kadar Yargıtay'ın çocuğun üstün yararını esas alan bu yaklaşımı uygulamada isabetli sonuçlar doğursa da hukuki nitelendirme bakımından tartışmaya açıktır. Zira Yargıtay, evlat edinilen çocuğun genetik ana ve babasıyla kişisel ilişkisini TMK m. 323 kapsamında ana ve babaya tanınan bir hak olarak değil, TMK m. 325 uyarınca üçüncü kişilerin kişisel ilişki talebi çerçevesinde değerlendirmektedir[113]. Yüksek Mahkemeye göre, evlat edinme kural olarak çocuğun biyolojik ailesiyle kişisel ilişkisini sona erdirmekle birlikte, *'birinci derece kan hısımlığından kaynaklanan bağ'* tamamen ortadan kalkmamaktadır. Bu nedenle biyolojik ana ve babanın talep hakkı, *üçüncü kişi"* sıfatına dayandırılarak kişisel ilişkinin kurulabilmesi 'olağanüstü hallerin varlığı ve çocuğun üstün yararı' şartlarına bağlı kılınmaktadır[114].

Kanaatimizce uyuşmazlığın ve sorunun özü tam da bu noktada düğümlenmektedir. Yargıtay'ın bir yandan evlat edinmeyle biyolojik ebeveyn arasındaki yasal soybağının sona ermediğini kabul edip, diğer yandan bu kişileri TMK m. 323 anlamında *anne ve baba* saymayarak TMK m. 325 kapsamında *üçüncü kişi* yahut *birinci derece kan hısımı* statüsünde değerlendirmesi, kendi içinde açık ve ciddi bir çelişki barındırmaktadır. Her şeyden önce İsviçre hukukunun aksine Türk hukukunda evlat edinme kararı zaten genetik ana ve baba ile çocuk arasındaki soybağını ortadan kaldırmamakta (m. 314/V); yapay ve yeni bir soybağı kurulmasının yanında velayet hakkını evlat edinene devretmektedir. Bu nedenle genetik ana ve babanın hukuki statüsünün, soybağı devam ettiği halde üçüncü kişi olarak nitelendirilmesi, TMK'nın soybağı sistematiğiyle bağdaşmaz. Kaldı ki kanaatimizce Yargıtay'ın, genetik ana ve babanın TMK m. 325 kapsamında talep hakkını gerekçelendirebilmek adına yaptığı *"birinci derece kan hısımı"* tespiti de hukuki gerekçelendirme bakımından aynı çelişkiyi barındırır. Zira Türk medeni hukuk sistematiğinde yansoy hısımlığı zaten ikinci dereceden başlamakta olup; hukuken 'birinci derece' kan hısımlığı münhasıran ana, baba ve çocuk arasında kurulan *üstsoy-altsoy hısımlığını* ifade eder. Bu nedenle, soybağının devam ettiği bir hukuk düzeninde, genetik ana ve babanın TMK m. 325 anlamında 'üçüncü kişi' olarak nitelendirilmesi adına yapılan bu gerekçelendirme de bizce hukuki açıdan yerinde değildir.

Bu sebeple; evlat edinme sonrasında kişisel ilişki tesis edilip edilmeyeceği sorunu, TMK m. 325 kapsamında üçüncü kişilere tanınan istisnai bir hak olarak ele alınmamalıdır. Aksine bu uyuşmazlık TMK m. 323 uyarınca varlığını koruyan kişisel ilişki hakkının, çocuğun üstün yararı gerektirdiği ölçüde TMK m. 324 ve 326 hükümleri çerçevesinde sınırlandırılması yahut kaldırılması bir başka ifadeyle mutlak nitelikte olmayan bu hakkın sınırlarının çizilmesi amacı ile değerlendirilmelidir. Kurulacak kişisel ilişkide, TMK m. 324'te öngörülen yasal

[113] Yargıtay 2. HD, T. 20.10.2016, E.2014/533, K. 2016/331; T. 25.09.2012, E. 2012/ 2698, K. 2012/ 22458, (www.lexpera.com, Erişim Tarihi 25.07.2026)

[114] YHGK, T. 16.03.2016, E. 2014/2- 533, K. 2016/ 331, (www.lexpera.com, Erişim Tarihi 25.07.2026)

sınırlandırmalar ve yükümlülükler genetik ebeveynler bakımından da bütünüyle geçerliliğini korur. Bu bağlamda, genetik ana babanın kişisel ilişki sırasındaki temel yükümlülükleri; evlatlığın yeni ailesiyle olan kişisel ve duygusal ilişkisini zedelemekten, çocuğun yeni ailesi tarafından eğitilmesini ve yetiştirilmesini engellemekten yahut olumsuz yönde etkilemekten özenle kaçınmak şeklinde sıralanabilir[115]. Nitekim kişisel ilişkinin çocuğun huzurunu tehlikeye düşürmesi, biyolojik ebeveynlerin bu hakkı TMK m. 324'te öngörülen yükümlülüklere aykırı veya kötüye kullanmaları yahut çocukla yeterince ilgilenmediklerinin anlaşılması halinde hâkim; çocuğun üstün yararını esas alarak kişisel ilişki talebini reddedebilir, hakkı sınırlandırabilir veya tamamen kaldırabilir[116]. Ne var ki, devletin çocuk üzerindeki koruma yükümlülüğünden kaynaklanan bu müdahaleleri bütünüyle orantılılık ilkesine uygun olmalı ve hakkın tamamen kaldırılması ancak son çare (*ultima ratio*) olarak değerlendirilmelidir.

Bu yasal sistematik ve doktriner esaslar ışığında kanaatimizce; biyolojik anne ve babanın evlat edinmeye rızasının aranmadığı TMK m. 311 ve 312 hükümleri, biyolojik ailenin çocukla kişisel ilişki kurma hakkını peşinen ve mutlak biçimde ortadan kaldıran engeller olarak yorumlanamaz. Aksine rızanın aranmadığı bu istisnai durumlar, kişisel ilişkinin sınırlandırılması veya reddi sebeplerini düzenleyen TMK m. 324 çerçevesinde hâkim tarafından somut olayın kendine özgü koşulları içinde değerlendirilmesi gereken birer olgudur. Nitekim kişisel ilişkinin tesisinde ve sürdürülmesinde belirleyici olan tek ve en üstün ölçüt, istisnasız her somut olayda çocuğun üstün yararıdır. Dolayısıyla; biyolojik aile ile çocuk arasında mevcut ve devam eden ruhsal ve manevi bağın korunmasının çocuğun menfaatine hizmet edeceği ve onun psiko-sosyal gelişimini destekleyeceği uzman raporları ve somut tespitlerle sabit olduğu takdirde; evlat edinmeyle velayet bağı sona ermiş olsa dahi, çocuğun bu hakkı ve sosyal-duygusal ihtiyaçları merkeze alınarak kişisel ilişkinin devamına karar verilebilmelidir.

SONUÇ

Türk Medeni Kanunu kapsamında benimsenen evlat edinme sistemi, modern sistemlere yaklaşma gayesi taşımasına rağmen, genetik aile ile hukuki bağların korunması ile evlat edinenlerle yeni bir soybağı kurulmasını eş zamanlı olarak öngören, kendine özgü karma bir yapı meydana getirir. Bu sistem, çocuğun aynı anda hem genetik ailesiyle hem de evlat edinen ebeveynleriyle soybağını sürdürmesi sonucunu doğurarak, fiilen iki ana ve iki babanın varlığına yol açmakta; bu durum ise çocuğun yeni ailesine aidiyet geliştirmesini güçleştirirken, evlat edinen aileler bakımından da kuruma duyulan hukuki güveni zedelemektedir. Dahası, mehaz İsviçre hukukundan sapılarak korunan bu çifte soybağı ve çifte mirasçılık

115 Gençcan (n 104) 1434.

116 Öztan (n 10) 1040; Yılmaz (n 30) 126 vd.

rejimi, doktrinde haklı olarak çağ dışı bulunarak eleştirilmekte ve uygulamada aşılması güç sistematik tutarsızlıklar ile ihtilaflara kapı aralamaktadır.

Yürürlükteki hukuk bakımından, TMK m. 314/V uyarınca evlat edinme genetik ana ve baba ile çocuk arasındaki soybağını ortadan kaldırmadığından, kişisel ilişki kurma hakkı da kural olarak varlığını sürdürmektedir. Hiç şüphe yoktur ki, insanlar tarafından yaratılan hukuk kuralları, doğanın kurduğu genetik bağı bütünüyle ortadan kaldıramaz. Bu nedenle söz konusu hak, velayet hakkının bir uzantısı değil; hukuken korunan soybağına dayalı, kişiye sıkı sıkıya bağlı, devredilemez ve feragat edilemez bir kişilik hakkıdır. Dolayısıyla genetik ebeveynler, velayet hakkını kaybetmiş olsalar dahi, kural olarak çocuklarıyla kişisel ilişki kurulmasını talep edebilirler. Asıl hukuki ihtilaf; evlat edinmeye rağmen hukuken kopmayan bu soybağı karşısında, genetik ebeveynin kişisel ilişki talebinin tıpkı aile dışı üçüncü kişilerde olduğu gibi kanuni bir 'olağanüstü hal' şartına tabi tutulup tutulmayacağı noktasında düğümlenir.

Yargıtay'ın yaklaşımı, uygulamada çocuğun üstün yararını gözetse de hukuki nitelendirme bakımından çelişkilidir. Yüksek Mahkeme, genetik aileyle kişisel ilişkiyi kabul etmekle birlikte, yasal soybağı devam eden genetik ana ve babayı TMK m. 323 kapsamında ana ve baba olarak değil, TMK m. 325 anlamında üçüncü kişi veya birinci derece kan hısmı olarak değerlendirerek hakkı olağanüstü hâl şartına bağlamaktadır. Oysa evlat edinmeye rağmen soybağının devam ettiği Türk hukukunda, genetik ana ve babanın kişisel ilişki talebinin olağanüstü hâl şartına değil, doğrudan ana-baba sıfatına ve TMK m.323 hükmüne dayandırılması hukukun ruhuna ve kanunun sistematiğine çok daha uygundur.

Genetik ana ve babanın soybağına dayanan kişisel ilişki hakkı, mutlak ve sınırsız değildir. TMK m. 326/III uyarınca kişisel ilişki ancak mahkeme kararıyla düzenlenebilir; evlat edinenlerin rızası bulunmadıkça fiilen kurulamaz. Bu ilişkinin tesisinde TMK m. 324'te öngörülen sınırlamalar da aynen uygulanır. Buna göre genetik ana ve baba, evlatlığın yeni ailesiyle kurduğu duygusal bağı, eğitim ve gelişimini olumsuz etkilemekten kaçınmakla yükümlüdür. Evlat edinmede ana babanın rızasının aranmadığı yasal haller dahi (m. 311, 312), hakkı peşinen ortadan kaldıran mutlak engeller olarak değil; ancak somut olayın özelliklerine göre kişisel ilişkinin sınırlandırılması kapsamında değerlendirilmelidir. Nitekim hakkın kötüye kullanılması ya da kişisel ilişkinin çocuğun üstün yararını zedelemesi halinde hakim, talebi reddedebilir veya mevcut kişisel ilişkiyi kaldırabilir (m. 324/II).

Mehaz İsviçre hukuku, bu meseleyi çok daha dengeli ve çağdaş bir yaklaşımla çözüme kavuşturmuştur: Evlat edinmeyle birlikte genetik aileyle soybağı ve miras ilişkisi kesin olarak sona ermekte (CC m. 267), böylece çocuğun yeni ailesine tam entegrasyonu güvence altına alınmakta; bununla birlikte, genetik aileyle kurulan fiili ve duygusal bağ tümüyle göz ardı edilmemektedir. Ancak bu bağ, Türk hukukundaki gibi soybağının korunmasıyla değil; *sosyal ebevenlik*

(parenté sociale) anlayışı çerçevesinde korunur. Bu kapsamda biyolojik aileyle kişisel ilişki, açık evlat edinme anlaşması (CC m. 268e) veya güçlü sosyal-duygusal bağın varlığı halinde istisnai olarak üçüncü kişi sıfatı ile (CC m. 274a) kurulabilmektedir. İsviçre hukukunda belirleyici olan, tarafların kan bağı veya hukuki statüsü değil, doğrudan doğruya çocuğun pedagojik menfaatine ve kimlik gelişimine hizmet eden 'sosyal-duygusal bağ'dır. Bu nedenle sistem, biyolojik ebeveynlerin yasal statülere dayanan hak iddiaları veya dayatmalarına değil; bağımsız bir 'hak öznesi' *olan çocuğun üstün yararı ile kendi geleceğini tayin etme iradesine* dayanır. Nitekim açık evlat edinmede ayırt etme gücüne sahip çocuk, biyolojik anne ve babasıyla kurulacak her türlü kişisel teması dilediği anda reddedebilir (CC m. 268e/3) benimsenen sistemde, sürecin kontrolü bütünüyle ayırt etme gücüne sahip çocuğa bırakılmış olup, çocuk biyolojik anne ve babasıyla kurulacak her türlü kişisel teması dilediği zaman, gerekçe göstermeksizin reddedebilir (CC m. 268e/3).

Evlat edinme kurumu, çocuksuz ailelerin çocuk sahibi olabilmeleri amacıyla değil, ana ve baba sevgisinden yoksun kalan çocuğa güvenli ve sürekli bir aile ortamı sağlamak adına kabul edilmiştir. Bu nedenle, genetik aileyle kişisel ilişkiye dair değerlendirmelerde esas alınması gereken, ebeveynlerin menfaatleri değil; *çocuğun biyolojik kökenini öğrenme, geçmişiyle bağını koruma ve kişiliğini sağlıklı biçimde geliştirme hakkı* ile *kişisel ilişkinin kendi gelişimine katkı sağlayacağı ölçütü üstün yararıdır*.

Tüm bu değerlendirmeler, Türk evlat edinme hukukunun çocuğun üstün yararı ilkesi ve karşılaştırmalı hukuktaki gelişmeler doğrultusunda kapsamlı bir reforma ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Bu kapsamda, kurumunun sosyal ve hukuki işlevselliğini artırmak, evlat edinen aileleri kurumdan uzaklaştıran yasal güvencesizlik hissini ortadan kaldırmak için çağdaş bir evlat edinme rejimi kabul edilerek evlat edinilenin genetik ailesiyle yasal soybağı ve miras ilişkisi sona erdirilmelidir. Böylece hem çocuğun evlat edinen ailesiyle tam ve kalıcı bir hukuki aidiyet kurması sağlanabilecek hem de genetik aileyle kişisel ilişki, yasal hısımlığa değil, çocuğun üstün yararı, iradesi ve sosyal-duygusal ihtiyaçları esas alınarak düzenlenebilecektir. Biyolojik kökenle bağın tamamen kopmasının çocuğun üstün yararını zedeleyeceği ve genetik aileyle sürdürülecek kontrollü kişisel ilişkinin gelişimine katkı sağlayacağı uzman raporları ve somut delillerle ortaya konulduğu istisnai hallerde, bu ilişki *biyolojik ebeveynlerin hak iddiası nedeniyle değil, doğrudan çocuğun üstün yararının gereği* olarak hukuk düzenince korunmalıdır. Sonuç olarak soybağı ilişkileri, hukuki nitelendirmeler ve ebeveynlerin menfaatleri ne yönde olursa olsun, evlat edinme hukukunda nihai ölçüt daima tek bir ilkedir: *çocuğun üstün yararı.*

KAYNAKÇA

Akar K, *Soybağı Tespiti* (Seçkin Yayınları 2015)

Akarslan M, *Ana Hatlarıyla Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Mevzuatı* (Alfa Yayıncılık 1998)

Akıntürk T ve Ateş D, *Aile Hukuku* (25. Baskı, Beta Yayınları 2024)

Akipek J, Akıntürk T ve Ateş D, *Kişiler Hukuku* (19. Baskı, Beta Yayıncılık 2024)

Akyüz E, 'Evlat Edinmeye İlişkin Uluslararası Sözleşmeler, Çağdaş Hukuk Sistemleri ve Türk Medeni Kanunu' içinde *Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu'na Armağan* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No 498, 1995) 153-169.

Akyüz E, 'Velayet ve Çocuğun Korunması' içinde Mehmet Ünal, Veysel Başpınar, Hasan Seçkin Ozanoğlu ve Süleyman Yılmaz (eds), *Prof Dr Ali Naim İnan'a Armağan* (Seçkin Yayıncılık 2009) 111-156.

Akyüz E, *Çocuk Hukuku* (8. Baskı, Pegem Yayıncılık 2021)

Akyüz E, *Medeni Kanuna Göre Müşterek Hayatın Tatili, Ayrılık ve Boşanmada Çocuğun* Korunması (Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları 1983)

Aydoğdu M, Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme (2. Baskı, Adalet 2010)

Baktır Çetiner S, *Velayet Hukuku* (Yetkin Yayıncılık 2000)

Baygın C, 'Evlat Edinmenin Sonuçları' (2003) 7(3–4) *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 627-650.

Baygın C, *Soybağı Hukuku* (On İki Levha Yayıncılık 2010)

Büchler A ve Clausen S, 'Fortpflanzungsmedizin und Kindeswohl! Kindeswohl und Fortpflanzungsmedizin?' (2014) 15 *FamPra.ch* 231-273.

Ceylan E, *Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları* (Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2006)

Ceylan, E, *Türk ve İsviçre Hukukunda Velayet Hakkı ve Hukuki Sonuçları* (Leges Yayınevi 2019)

Cottier M, 'Art. 273' içinde Pascal Pichonnaz, Bénédict Foëx ve Christiana Fountoulakis (eds), *Commentaire Romand Code Civil I* (2. Baskı, Helbing Lichtenhahn 2023)

Cottier M, 'Art. 274' içinde Pascal Pichonnaz, Bénédict Foëx ve Christiana Fountoulakis (eds), *Commentaire Romand Code Civil I* (2. Baskı, Helbing Lichtenhahn 2023)

Cottier M, 'Art. 274a' içinde Pascal Pichonnaz, Bénédict Foëx ve Christiana Fountoulakis (eds), *Commentaire Romand Code Civil I* (2. Baskı, Helbing Lichtenhahn 2023)

Cottier M, 'Art. 296' içinde Pascal Pichonnaz, Bénédict Foëx ve Christiana Fountoulakis (eds), *Commentaire Romand Code Civil I* (2. Baskı, Helbing Lichtenhahn 2023).

Cottier M, 'Art. 298' içinde Pascal Pichonnaz, Bénédict Foëx ve Christiana Fountoulakis (eds), *Commentaire Romand Code Civil I* (2. Baskı, Helbing Lichtenhahn 2023)

Cottier M, 'Art. 301' içinde Pascal Pichonnaz, Bénédict Foëx ve Christiana Fountoulakis (eds), *Commentaire Romand Code Civil I* (2. Baskı, Helbing Lichtenhahn 2023)

Cottier M, 'Impulsions des instruments de protection des droits humains de l'ONU en matière d'égalité et de protection contre les discriminations pour le droit de la famille suisse' (2021) 140(II) *Revue de droit suisse* 119-189.

Çağlayan Aygün G, *Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Evlat Edinme ve Sonuçları* (1. Baskı, Yetkin Yayınları 2020)

Çelikel S, *Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukuki Sonuçları* (Adalet Yayınevi 2012)

Doğan G, 'Çocuk İle Kişisel İlişki Kurabilme Hakkı' içinde *Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı* (Çizgi Basım 2007) 529-536

Droz-Sauthier G ve Zermatten J, 'L'enfant sujet de droit et droits des parents: conflits choisis' (2023) 4 *Revue de la protection des mineurs et des adultes* 283- 313

Droz-Sauthier G, 'Autorité parentale, autodétermination de l'enfant et intervention de l'État : quelle juste mesure ?; analyse de l'arrêt du Tribunal fédéral 5A_375/2023' *Newsletter DroitMatrimonial.ch* (Mart 2024) <www.droitdesfamilles.ch/familles/jurisprudence/analyse/560> Erişim Tarihi 04.08.2026

Dural M, Öğüz MT ve Gümüş MA, *Aile Hukuku* (20. Baskı, Filiz Kitabevi 2025)

Elçin-Grassinger EG, 'Çocuğun Menfaati Gereği Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar' içinde İlkay Engin (ed), *Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan*, Cilt I (On İki Levha Yayıncılık 2010) 823-847

Er A, *4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Küçüklerin Evlat Edinilmesi* (1. Baskı, Filiz Kitabevi 2020)

Erlüle F, 'Çocuk İle Kişisel İlişki Kurulması' (2010) 16(1–2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 217–248

Feyzioğlu FN, *Aile Hukuku* (2. Baskı, Fakülteler Matbaası 1979)

Fountoulakis C, Macheret L ve Paquier N, 'Résumé des jurisprudences fédérales en droit de la famille / V.–VIII' içinde Christiana Fountoulakis ve Alexandra Jungo (eds), *Symposium en droit de la famille – Famille et argent* (Schulthess Éditions Romandes 2022)

Frogneux N, 'The Weight of Truth in New Families' içinde Jehanne Sosson, Geoffrey Willems ve Gwendoline Motte (eds), *Adults and Children in Postmodern Societies: A Comparative Law and Multidisciplinary Handbook* (Intersentia 2019) 641-656

Gençcan ÖU, *Boşanma Hukuku* (Yetkin Yayınları 2006)

Gençcan ÖU, *Hısımlık Hukuku* (1. Baskı, Yetkin Yayınları 2018)

Gençcan ÖU, *Velayet Hukuku* (Yetkin Yayınları 2015)

Hatemi H ve Serozan R, *Aile Hukuku* (Filiz Kitabevi 1993)

Hatemi H, *Aile Hukuku* (7. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2019)

Hauser A, 'Le critère de l'intérêt supérieur de l'enfant dans le cadre du droit aux relations personnelles du parent d'intention – respectivement du parent social – sur l'enfant de son ex-compagne' *Newsletter DroitMatrimonial.ch* (Eylül 2025) <www.droitdesfamilles.ch/familles/jurisprudence/analyse/642> Erişim Tarihi 01.07.2026

Hauser A, 'Représentation de l'enfant devant le Tribunal fédéral dans le cadre de la procédure de séparation de ses parents: analyse de l'arrêt du Tribunal fédéral 5A_178/2024' *Newsletter DroitMatrimonial.ch* (Kasım 2024) <www.droitdesfamilles.ch/familles/jurisprudence/analyse/592> Erişim Tarihi 04.08.2026

İnal N, *Örnek Kararlarla Açıklamalı Nüfus, Babalık, Evlat Edinme, Yabancı Kararların Tenfizi, Velayet, Vesayet Davaları* (Adalet Yayınevi 2001)

İnan AN, *Çocuk Hukuku* (Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları 1968)

Jordan K, *Analyse critique de réformes choisies en droit de la famille du point de vue de l'égalité et de l'interdiction de la discrimination : autorité parentale et entretien de l'enfant* (Schulthess Verlag 2025).

Kara E, *Aile Hukukunda Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar* (Yetkin Yayınları 2025)

Karaca H, *Velayetin Kapsamı ve Hükümleri* (Seçkin Yayıncılık 2015)

Kaya C, *Türk Hukukunda Evlat Edinme* (1. Baskı, Beta Yayıncılık 2009)

Keskin A, *Boşanma Davaları,* Cilt-I (Seçkin Yayınları 2017)

Kılıçoğlu AM, *Aile Hukuku* (7. Baskı, Turhan Kitabevi 2024)

Köprülü B ve Kaneti S, Aile Hukuku (Özdem Kardeşler Matbaası 1985–1986)

Leuba A, Meier P ve Papaux van Delden ML, *Droit du divorce: causes, effets, procédure* (Stämpfli 2021)

Meier P ve Stettler M, *Droit de la filiation* (6. Baskı, Schulthess 2019)

Meier P, 'Art 264' içinde Pascal Pichonnaz, Bénédict Foëx ve Christiana Fountoulakis (eds), *Commentaire Romand, Code Civil I* (2. Baskı, Helbing Lichtenhahn 2023)

Oğuzman K ve Dural M, *Aile Hukuku* (2. Baskı, Filiz Kitabevi 1988)

Öcal Apaydın B ve Hışım S, ‹Türk Aile Hukukunda Çocuğun Katılım Hakkı› içinde Aslı Makaracı, Seda Öktem Çevik ve Gülen Sinem Tek (eds), *Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması* (1. Baskı, Seçkin Yayınevi 2021) 285-325

Özdemir H ve Ruhi AC, *Çocuk Hukuku* (1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2016)

Özdemir SO, ‹Boşanma Davalarında Çocuklara İlişkin Kararlar Bakımından Çocuğun Dinlenme Hakkı› içinde *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan*, Cilt II (Vedat Kitapçılık 2009) 1219-1242

Öztan B, *Aile Hukuku* (6. Baskı, Turhan Kitabevi 2015)

Papaux van Delden ML, 'Autorité parentale conjointe : une réforme critiquée' (2014) 32(5) *Plaidoyer* 32-40.

Polat O, *Çocuk Hakları* (Analiz Yayınları 1997)

Reiser A, 'Autorité parentale, garde, relations personnelles: comment obtenir l'exécution des jugements, de lege lata?' içinde Christiana Fountoulakis, Pascal Pichonnaz ve Alexandra Rumo-Jungo (eds), *Droit de la famille et nouvelle procédure* (Schulthess 2012) 197-262

Ruhi AC, Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2002)

Schabas WA, *The European Convention on Human Rights: A Commentary* (Oxford University Press 2016)

Serdar İ, 'Kişisel İlişki Kurma Hakkı' (2007) *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (Prof. Dr. Ünal Narmanlıoğlu'na Armağan Özel Sayısı) 739-781

Serozan R, 'Çocuğun Kişi Varlığının Aile Hukuku Alanında Korunmasında Yetersizlikler' içinde *Prof. Dr. Kenan Tunçomağ'a Armağan* (İÜHF Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı Yayını No 4, 1997) 381-406

Serozan R, 'Yeni Medeni Kanunun Çocuklara (Soybağı Hukukuna ve Çocuk Haklarına) İlişkin Düzenlemesi' içinde Arslan Kaya (ed), *Bilgi Toplumunda Hukuk: Ünal Tekinalp'e Armağan*, Cilt II (Beta Yayınları 2003) 499-516.

Serozan R, *Çocuk Hukuku* (2. Baskı, Vedat Kitapçılık 2005)

Serozan R, *Medeni Hukuk: Genel Bölüm/Kişiler Hukuku* (8. Baskı, Vedat Kitapçılık 2018)

Tekinay SS, *Türk Aile Hukuku* (7. Baskı, Fakülteler Matbaası 1990).

Usta S, *Velayet Hukuku* (On İki Levha Yayıncılık 2016)

Velidedeoğlu HV, *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku*, Cilt-II (5. Baskı, Nurgök Matbaası 1965)

Yılmaz C, 'Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması' (2015) 35(1) *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 103- 141

Zermatten J, *Droits de l'enfant* (Saint-Augustin 2004)

Zorlutuna D, *İsviçre Medeni Kanunu ile Karşılaştırmalı Olarak Türk Hukukunda Küçüklerin Evlat Edinilmesi* (Seçkin 2024)